

študentski list

Ljubljana, 6. oktobra 1965

Letnik XVI.

Številka 1

tribuna

UNIVERZA V LETU 1965-66

OKROGLA MIZA TRIBUNE

Sodelujejo: prof. Albert STRUNA, rektor ljubljanske univerze; Beno ZUPANČIČ, podpredsednik izvršnega sveta SRS; Franci PIVEC, predsednik univerzitetnega odbora ZSJ; Lojze SKOK, ideološki sekretar univerzitetnega komiteja ZKS; Ludvik ZAJC, pomočnik sekretarja za prosveto in kulturo; Marko BULČ, predsednik univerzitetnega sveta.

Naslov razgovora usmerja razmišljanje v dve smeri. Z njim smo zajeli trenutek gibanja kompleksa, ki ga imenujemo univerza — torej smo zajeli tisto edino resničnost, ki je predpostavka naši akciji. Druga razsežnost pa je prav ta dejavnost, ki ji je dana resničnost edina predpostavka in možni korelat.

Mogoče je taka opredelitev tega razgovora preveč ambiciozna; težko je namreč zahtevati, da bi v tem okviru analizirali zdajšnje stanje in obenem našli poti za delovanje. Dovolj bo, če bo temu razgovoru uspelo opredeliti trdna izhodišča za oboje — saj sta sicer tako analiziranje kot delovanje proces brez dokončnih rešitev.

ALBERT STRUNA

Vprašanje prilagoditve »stare« univerze na moderni sistem visokošolskega izobraževanja me je napotilo, da sem se najprej ustavil ob vprašanju samem; pri nepoučenih namreč lahko vzbudi vtis, da smo pravkar odkrili neko staro, zaprašeno univerzo in da bomo sedaj, tukajle, začeli z nečim novim. Temu pa nikako ni tako. »Stare« univerze pri nas že dolgo ni. Samo nepoučeni pravijo, da so univerzitetni profesorji »ungekrönten Könige« ali po italijansko »il ministro passa, il professore resta«. Pri nas pa je vse novo, starega ni več. Če govorimo o modernizaciji univerze, in če ta termin uporabljamo, potem lahko ugotovimo, da ta modernizacija v resnici obstaja. Njena zasnova je univerzitetna reforma iz leta 1960. Žal s pripombo, da je nismo izvedli, ker univerzi hkrati s to zasnovo niso bila dodeljena sredstva za njeno izvedbo.

O univerzitetni reformi, kakršna je naša, drugod po svetu le sanjajo in si jo žele, pri nas pa je sploh ne cenimo. Omenim naj, kaj pravijo o tem v Italiji. Italijanska javnost pravi o svoji univerzi »tutto e da rifare«. Italijani na primer menijo, da dve ali tri leta za študij nekaterih strok popolnoma zadoščajo; pri tem omenjajo farmacijo, elektrotehniko, stomatologijo.

V tej univerzitetni reformi nas je zajela gospodarska reforma. Mislim, da je bilo o njenem vplivu na visokošolski študij izraženih že toliko dobrih misli, da bi se bilo dobro ob njih ustaviti. Zato vam ne bom povedal ničesar novega. »Ali ni narobe«, pravi v sestavku »Univerza in gospodarska reforma« tov. dekan Mara Bešter, »da gospodarsko reformo omejujemo na mehanično iskanje notranjih rezerv na področju visokošolskega študija? Sprevrila se bo v primitivno siromašenje pouka, kar je v nasprotju z duhom gospodarske reforme.« Profesor Vadnal pravi, da ni neposredno po vojni, temveč šele v zadnjih letih pri nas izbruhnilo skrajno neodgovorno, nepremišljeno in nesmiselno ustanavljanje kvaliteto podpoprečnih šolskih institucij in znanstveno nepomembnih institutov. To brezglavo ustanavljanje in kopičenje ljudi je nujno privedlo do nekvalitetnega dela in do trošenja ogromnih družbenih sredstev. Toda brez obdelane koncepta je obstoječa razpredenost institucij problem, ki mu naše gospodarstvo ni več kos. Zato ni preveč drzno mnenje, da je bila naša zakonodaja premalo previdna in daljnovidna, saj je marsikje zanemarila vzgojno funkcijo.

S tem je povezano vprašanje odgovornosti univerze. Univerza se odgovornosti zaveza in vztraja pri izvedbi obeh reform.

Iz ankete Skupnosti jugoslovanskih univerz izhaja, da glede povezanosti s prakso prav naše fakultete prednjačijo, pa čeprav ne v meri, ki bi bila zaželena in potrebna.

V brezglavem ustanavljanju visokošolskih institucij se je razrasla tudi tako imenovana »prosvetna spekulacija« (prof. Vadnal), ki je omogočila, da so do naziva visokošolskih učiteljev prišli ljudje, ki za to nimajo potrebnega znanja. O institutih pa je bilo nekje rečeno, da se z za lase privlečenimi in spretno zrežiranimi argumenti poskušajo ohraniti pri življenju.

Z uspehi naših institutov se ne moremo ponasati. Niti z uspehi našega znanstvenega raziskovanja. Dr. Stojan Pretnar pravi: »Patenti niso zanesljiv pokazatelj tehničnega razvoja«. Kljub temu pa kaže število patentov pri nas porazno sliko. Pri nas pride le 40 prijavljenih patentov v letu na milijon prebivalcev (najvišji procent v Evropi — Švica 900, ZR Nemčija 640). Temu je treba še dodati, da imamo petkrat več tehničnih strokovnjakov in štirikrat več tehnične opreme kot kdajkoli prej. Skrajni čas je, da pričnemo iskati pot iz te situacije. Danes je tako, da naši zavodi izdelujejo psevdoznanstvene, strahotno drage ekspertize, da bi sanirali zavožene družinske finance.

Kar se tiče Vogričevega članka, moram reči, da se strinjam le z naslovom in zaključkom. Čim manj jalovih naložb in čim več uspehov v študiju. Toda tovariši študentje, kako boste oboje povezali, je stvar vas samih, seveda ob pomoči fakultet in rektorata.

FRANCI PIVEC

Če se Delo razpiše o problemih visokošolskega študija, je temu potrebno pripisati izjemen pomen. Takšen izjemen pomen je imela lanskoletna vključitev Dela v kampanjo za povečanje števila in višine stipendij, takšen izjemen pomen je gotovo treba iskati v senzacionalno razvlečenem razpravljanju o Grobeljski višji šoli, in takšen izjemen pomen je treba pripisati tudi Vogričevemu uvodniku z dne 26. 9. 1965 »Tudi v študiju čim manj jalovih naložb«.

Ko govorim o izjemnem pomenu, mislim pri tem pač na izreden vpliv, ki ga ima to pisanje na formiranje javnega mnenja o situaciji v visokoškolskem izobraževanju. To pa je dovolj, da se mi zdi potrebno opozoriti na napake, ki jih je novinar Vogrič zagrešil v svojem uvodniku. Verjetno pisec teh napak ne bi storil, če bi mnogo česče in temeljiteje proučeval visoko šolstvo ali če bi se vsaj oglasil pri študentih in njihovi organizaciji, ki te probleme mnogo česče in temeljiteje proučuje.

Za nekatere napake gre? Vogrič je obvestil slovensko javnost, da smo na univerzi zanemarjali problem dolgoročnosti in visoke cene študija. Res pa je (Vogrič tega morda ne ve), da je celoten sistem visokošolskega študija v Jugoslaviji začeti z letom 1958 v fazi intenzivnega reformiranja, katerega bistvena problema sta ravno dolgoročnost in visoka cena študija.

Nadaljevanje na 2. strani

OST TEDNA

Ugledno poslovno združenje kovinske, metalurške, kemične in elektromontažne industrije v Ljubljani je razpisalo natečaj za mesto generalnega direktorja.

Ni potrebno, da bi razpravljali o čudno formuliranih pogojih glede strokovnosti in še o drugih pomankljivostih, ki so se verjetno »slučajno« prikradle v razpis.

Na razpis sta se prijavila dva kandidata. Strojni inženir s prakso v vodenju obrata in podjetja, ki je bil tudi na odgovornih mestih v našem gospodarstvu, kjer si je ustvaril renome in razgledanost. Drugi kandidat je bil človek z »dolgoletno prakso«. Pred tem je moral zapustiti mesto direktorja podjetja, kjer se je odlikoval po samovoljnosti in »strokovnih rešitvah«.

Razpisna komisija poslovnega združenja se med tema dvema kandidatom ni mogla odločiti. Zato je rešitev salomonsko prepustila upravnemu odboru.

Upravni odbor je s tajnim glasovanjem z dvanajstimi glasovi izvolil direktorja »z dolgoletno prakso«; inženir je dobil en sam simboličen glas, en glasovalec pa se je vzdržal. Ti volivci zasedajo odgovorne položaje v delovnih organizacijah, ki jih v upravnem odboru združenja zastopajo. Od skupno štirinajstih prisotnih pa jih je bilo poleg tega kar osem inženirjev.

To naj bo študentom tehnike, ki se bodo po diplomii verjetno zaposlili v naši industriji, v premislek. Vse kaže, da postavljanje nesposobnih in kompromitiranih ljudi na odgovorna mesta v gospodarstvu odraža neko globljo potrebo in interes tudi strokovnjakov.

Naj sugeriramo en možen razlog: ali ni pod takim »rukovodstvom« lažje v kalnem ribariti, zaslužkariti, delati »strokovno kariero« itd.? Bog ve, kaj se tu vse dogaja!

L. S.

Nadaljevanje s 1. strani

V globokem prepričanju, da se na univerzi zapravlja denar, poziva Vogrič slovensko javnost na racionalizacijo naložb v visoko šolstvo v okviru gospodarskega računa. Zdi se mi potrebno opozoriti, da na univerzi materialna boniranost naše ustanove že nekaj časa ni več predmet razprav, pač pa ravno tisti »gospodarski račun«. In ta gospodarski račun ima v poglavju o visokem šolstvu napako. Ko poudarjamo, da smo v Evropi prvi po številu študirajočih in pod povprečjem po številu diplomiranih, moramo dodati, da smo prav na repu v pogledu materialne baze študija. Če bi Vogrič to vedel, bi javnosti lahko pokazal koren problema: edini, ki imajo na naši univerzi zagotovljene vsaj najnujnejše pogoje študija, so stanovanjci študentskega naselja. 90 odstotkov teh stanovalcev povsem redno opravlja svoje študijske dolžnosti. Toda SN sprejme le 2000 študentov. Če bi jih sprejelo 10.000, bi imeli 9000 dobrih študentov. To je gospodarski račun.

Vogrič je slovenski javnosti razkril skrivnost, ko je ugotovil, da je pri 43 odstotkih štipendiranih vendarle 50 odstotkov osipa. Javnosti je tudi sugeriral rešitev problema štipendiranja: štipendirajmo samo uspešne študente, pa bo 10 odstotkov štipendij celo ostajalo! Dejansko pa 80 odstotkov osipa odpade na I. letnik in prav v tem letniku ima le 12 do 18 odstotkov študentov štipendije. Razen tega so diskriminirani pri sprejemanju v domove, študirajo pa pod najhujšimi študijskimi kriteriji.

V članku je jasno ugotovljeno, da je na univerzi in v domovih petina študentov, ki ne bo nikdar dokončala študija. To morda celo drži, toda kako to petino odbrati? Tu se problem šele prične in nanj ni odgovoril niti Vogrič niti univerzitetni delavci. V eni od prihodnjih Tribun bomo skušali priti do načelne orientacije za reševanje tega vprašanja.

BENO ZUPANCIC

Mislim, da temu uvodniku pripisujemo večji pomen kot ga ima v resnici. Kolikor vem, sredstva, ki jih dajemo za šolstvo, niso tako nizka, problem pa je v tem, da jih dajemo v taki meri šele zadnjih nekaj let. Za nas je pomembnejše vprašanje, kako naj razdelimo ta sredstva. Kakor so nekatere visokošolske institucije predrage, je znano, da so nekatere fakultete najcenejše šole na učenca pri nas. V tem kontekstu je zanimiv pojav, da pri osnovnih šolah govorimo venomer le o najrevnejših, ne pa o velikem številu novih, ki pa dajejo slabe rezultate.

LOJZE SKOK

Na Vogričev uvodnik je treba reagirati že zaradi tega, ker se je v družbeni praksi razširila tendenca, da je notranje rezerve najlažje najti prav v ukinjanju štipendijskih skladov. Vogričevu enostavno prikazovanje problema osipa — o katerem je bilo konec koncev na univerzi že marsikaj pametnega rečeno, manj pa storjeno — je kaj lahko nevarno orožje v rokah teh tendenc. Uvodnik sam je bil zaradi omejenosti prostora pač nujno enostranski, prav pa je, če pomeni začetek širše polemike.

BENO ZUPANCIC

Pri nas nekatere umske delavce zmerjamo s psevdoznanstveniki, ker se ukvarjajo s področji, ki na univerzi niso zastopana. Res pa je, da ti ljudje izpolnjujejo prostor, ki ga univerzitetna znanost še ni zajela, ga pa bo slej ko prej morala.

MARKO BULC

Konflikt med starim in novim je nujno treba obravnavati kot dialektičen proces in o posameznih ekscesih je možno govoriti le kot o stranskih reakcijah.

Čeprav zelo radi govorimo o tistem, česar nimamo, je na univerzi vendarle treba razpravljati o rezervah. In sicer v dvojnem smislu: prvič, o rezervah znotraj univerze (v učnem procesu samem) in drugič, v celotni univerzi kot izredni koncentraciji inteligence. V proizvodni praksi so danes že prišli do spoznanja, da je rezerve treba iskati v organizaciji dela, kadar pa govorimo o univerzi, se še vedno vrtimo okoli zmanjšanja sredstev, ukinjanja, poenostavitve itd. To je popolnoma napačno. Ne gre za odpravo te ali one institucije, za zmanjšani obseg dejavnosti, za manjši pomen, ki naj ga ima visoko šolstvo v bodoče, temveč gre za boljše rezultate v obstoječem, za intenzifikacijo učnega procesa. To pa nikakor ni dosegljivo z zmanjševanjem zahtev po nivoju znanja, z razvednotenjem norm, preko katerih se lahko nekdo družbeno

uveljavi; intenziviranje študija pomeni, da je treba položaj študenta in profesorja bolje urediti.

Pri študentih je treba urediti njihov materialni položaj, ker je ta, kot kažejo podatki, odločilen za učni uspeh. S statusom študenta se mora v bodoče urejati tudi status socialnega zavarovanca. Ob porastu življenjskih stroškov je treba revalorizirati tudi štipendije, treba je začeti intenzivneje graditi študentske domove in doseči možnost najemanja kredita v bankah pod vsaj tako ugodnimi pogoji, kot se kreditirajo panoge iz infrastrukture. Pri kreditih je treba še temeljiteje uveljavljati princip stimulacije.

Vzporedno z reševanjem materialnih problemov pa je treba zaostrovati tudi študentov odnos do študija. Kvaliteta študija mora biti vse bolj merodajen činitelj za sprejemanje v študentske domove, zaostri je treba odnos do štipendistov in jemalcev kreditov.

Lanskoletna akcija za povišanje štipendij je le delno uspela, ker delovnim organizacijam ni vcepila zavesti o potrebah po kvalitetnih kadrih. Mislim, da bo gospodarska reforma imela v tem pogledu več uspeha.

Treba je realizirati sklep univerzitetnega sveta, da se onemogočijo vsakršne špekulacije v primerih pavziranja. Uvedli bomo direktno obveščanje med fakultetnimi upravami in pristojnimi organi za narodno obrambo in tako onemogočili neupravičeno podaljševanje študija.

Tudi profesorje je treba opozoriti na odgovornejši odnos do pedagoškega dela. Zahtevati je treba dosledno izvedbo študijskih programov. Profesorji se bodo morali pri predavanjih slej ko prej orientirati na težja poglavja, če za enostavnejše probleme obstojajo učbeniki. Veliko večji poudarek je treba dati seminarjem in vajam. Nič več ne smemo trpeti nezainteresiranosti nekaterih profesorjev za njihovo boljšo organizacijo.

Pred naše univerzitetne učitelje bo treba odkrito stopiti z zahtevo po pisanju učbenikov (ne le skript), ker le z njimi lahko izkažejo javno odgovornost do neke kvalitete. Mnogi interni skripti nam je doslej onemogočala širšo pravico o učnih programih in vsebini študija. Vsakdo na univerzi je dolžan opravljati tudi znanstveno raziskovalno delo, ker mu le to omogoča modernnejše in bogatejše koncipiranje pedagoške funkcije. V znanstvenem raziskovanju na univerzi pa je brezpogojno treba vzpostaviti javnost dela. Kljub temu, da vsi profesorji priznavajo potrebnost znanstvenega raziskovalnega aktivnosti na univerzi, pa sta v 9 mesecih le dve fakulteti načeli svoj sklad za znanstveno raziskovalno delo, in še to v zelo majhni meri.

Fakultete bo treba pripraviti, da realizirajo sklep univerzitetnega sveta o prevzemu funkcije svetovaleca in usmerjevalca za abituriente srednjih šol, ki so kandidati za vpis na univerzo. To sta doslej napravili samo medicinska fakulteta in oddelek za arhitekturo FAGG (oba z uspehom!). Trditev, da je medicina pobrala najboljše študente, je brez vsake osnove, ker so tako možnost imele tudi vse ostale fakultete.

Na nekaterih fakultetah je treba načeti tudi vprašanje ustreznosti organizacijske strukture in vsebinske orientacije posameznih oddelkov. Treba je izostriti občutek, kaj je naši nacionalni kulturi nujno potrebno. Napačno je zagovarjati stališče, da je vse obstoječe tudi nujno potrebno. Fakultete se bodo morale dogovoriti z višjimi šolami o medsebojni delitvi dela. Za tista znanstvena področja pa, za katera bodo univerzitetni samoupravni organi ugotovili, da jih je treba razširiti, moramo izliliti tudi potrebna družbena sredstva. Naše fakultete bodo morale racionalno sistematizirati kadrovske zasedbe, ker je to prvi pogoj za perspektivnejšo kadrovsko politiko, katere danes nimamo (ker je na fakulteti vse najvažnejše in ničesar sekundarnega). Nekateri predmeti so glede na svojo pomembnost naravnost bohotno zasedeni s predavatelji. Racionalizacija bo takšne predmete gotovo zadela, ker sama po sebi pomeni sproščanje določenih sredstev za adekvatnejše prijetje.

Obdelati je treba tudi problem prevelikega števila istovrstnih kateder. Omogočiti je treba razvoj katedre na osnovni fakulteti, ta pa naj prevzame skrb za razvoj svojega predmeta na ostalih fakultetah. (Primer matematike, kemije, osnove družbenih ved itd.) Tukaj obstaja tako rezerva v sredstvih kot v znanju. Racionalizirati je treba uporabo učnih prostorov. Nove fakultete lahko nudijo zavetju starim, pretesnim (neupravičeno je nasprotovanje filozofske fakultete, ki baje ne more ugotoviti zasedenosti svojih prostorov).

Navsezadnje se ob rezervah postavlja vprašanje poenostavitve in izboljšanja administracije na univerzi. Ob vsebinskih problemih študija posebej opozarjam na

neugodno razmerje med strokovnimi in družbenimi predmeti na vseh fakultetah, kateremu bi v sistemu samoupravljanja morali posvetiti še posebno pozornost. V ZDA in SZ imajo na primer študentje mnogo več družboslovnega znanja kot pri nas.

BENO ZUPANCIC

Nikakršna selekcija ne bo zavrla pritiska mladih ljudi na univerzo. Če univerza mlade odkloni, se s tem pritisk — ki je objektivno pogojen z boljšimi življenjskimi razmerami in z večjimi ambicijami mladih, s potrebnimi prakse itd. — zgolj preusmeri, ne pa zavre. Pospešeno se bodo začele ustanavljati visoke šole, katere pa univerzitetni učitelji že danes ostro napadajo. Pri predvidenih principih selekcije moramo to vsekakor upoštevati. Francozi so se v taki situaciji odločili za diferenciacijo, orientacijo in selekcijo.

Pomembno se mi zdi poudariti, da reforme ne smemo enačiti s trenutnimi ukrepi, kot so na primer restrikcije. Restrikcije v tem trenutku zadenejo tudi univerzo, medtem ko reforma v celoti daje univerzi popolno podporo.

Nerešeno je vprašanje nagrajevanja univerzitetnih delavcev, kjer imamo še sedaj opraviti pravzaprav z uravnilovko.

Profesorji in študentje točno vedo, kdo na fakulteti gara, kdo se vestno pripravlja na predavanja, kdo piše učbenike, kdo ima bogato znanstveno raziskovalno prakso itd. Na plačilnem spisku pa so dobri delavci izenačeni s tistimi, ki delajo slabo ali premalo. Menim, da je na naši univerzi premalo plačan tisti, ki dela, preveč pa dobi tisti, ki ne dela. Samoupravni organi se tega vprašanja vse premalo lotevajo.

MARKO BULC

Nujno je treba pripomniti, da imajo kratkoročni reformni posegi na univerzi izredno dolgoročne posledice; to velja tako za štipendiranje kot za investicijske naložbe. Ko govorimo o uravnilovki na univerzi, moramo poudariti, da je na zelo nizkem nivoju. (Pa verjetno vseeno na dovolj visokem za tiste, ki opravljajo samo pedagoško funkcijo, ne da bi bili vključeni v znanstveno raziskovalno delo.)

ALBERT STRUNA

Kar se tiče poostrevanja študijskih obveznosti s strani profesorjev, moram opozoriti, da le-ti dostikrat sploh nimajo pogojev za boljše organizacijo pouka. Lep primer za to je strojno risanje na fakulteti za strojništvo.

LUDVIK ZAJC

Rad bi se zadržal ob nekaterih vidikih vprašanja finansiranja univerze.

Pred letom smo se na Skladu za šolstvo držali koncepta, da je možno največ problemov univerze rešiti z večjimi vlaganji v osnovno dejavnost univerze, v nove investicije itd. Danes vidimo, da je to samo delno rodilo uspeh in da so ob trenutnih materialnih možnostih veliko važnejše razmere, v katerih živijo in delajo študentje.

Ko smo na Skladu ugotovili, da se število diplomiranih sklada s številom tistih študentov, ki smo jim tako ali drugače omogočili življenjske pogoje, smo se odločili, da bomo dali gradnji študentskih domov prednost pred gradnjo univerzitetnih poslopij. Razmišljamo celo o možnosti, da bi zagotovili študentom v Ljubljani brezplačna stanovanja. Danes Sklad za šolstvo subvencionira polovico študentske prehrane v študentskih menzah. Ob tem pa vemo, da se večina študentov hrani izven teh menz. Ravno zato je ta subvencija neučinkovita.

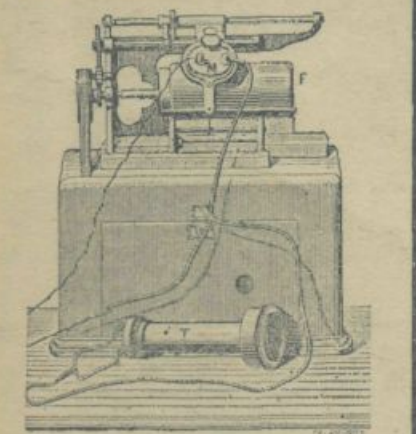
Drug problem je v tem, da se zdi fakultetam samoumevno, da bo tako imenovana družba finansirala vse tisto, kar napišejo v študijske načrte in statute. Mislim, da bomo morali vendarle spoznati, da je — kakor je šola upravičena postavljati zahtevo po raznih usmeritvah itd. — skupnost, pa tudi Sklad kot zastopnik te skupnosti upravičen, da finansira ali pa odkloni določene usmeritve, čeprav te težnje po različnih usmeritvah kažejo in opozarjajo, da je razvoj določene panoge aktualen. Koliko jim ta razvoj lahko omogočimo, je vprašanje možnosti celotne skupnosti, ki se realizira preko politike Sklada.

Menim, da bo potrebno poiskati določene notranje rezerve na univerzi. Poiskati ne zato, ker bi se zmanjševala sredstva univerze ali konkretno sredstva Sklada, namenjena univerzi, ampak da bi se sredstva, ki so že dana, boljše in racionalnejše izkoristila za tiste panoge, za katere univerza sama sodi, da so primarne in da brez njih ni mogoče zagotoviti kvalitete diplomanta ljubljanske univerze.

Opozoril bi še na vprašanje javnosti

TRIBUNA — IZDAJA UO ZŠJ — UREDNIŠTVO IN UPRAVA TRG REVOLUCIJE 1/II — TELEFON 21-280 — TEKOČI RAČUN 600-14-608-72 — LETNA NAROČNINA 1000 DINARJEV, POSAMEZEN IZVOD 40 DINARJEV — ROKOPISOV IN FOTOGRAFIJ NE VRAČAMO — TISKA ČP DELO, LJUBLJANA, TOMŠIČEVA 1, TELEFON 23-522 — POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI

UREDNIŠKI ODBOR: FRANCE ANŽEL (TEHNIČNI UREDNIK) MARKO KERSEVAN MITJA MERSOL RASTKO MOČNIK (ODGOVORNI UREDNIK) MILAN PINTAR DIMITRIJ RUPEL

soditi, kaj je in kaj ni potrebno, to uredi. Vendar se nam zdi, da so take usmeritve v trenutnih pogojih razkošje, katerega si ne moremo privoščiti, in ki gre na račun sredstev ostalih oddelkov fakultete. finansiranja, to se pravi javnosti delovanja Sklada za šolstvo.

S tem, da smo vabili novinarje, pa tudi študentske novinarje na seje Sklada, smo skušali zagotoviti širše obravnavanje naših principov, naših meril nagrajevanja, našega dela. To pa predvsem zato, da bi na osnovi kritičnih pripomb lahko prišli do boljših rešitev. Moram pa reči, da vsaj s študentske strani ni bilo dovolj zanimanja. Konkretno: na merila finansiranja univerze nismo dobili nobene pripombe.

Menim, da je treba Sklad za šolstvo podvreči temeljitejši javni kritiki.

Letošnji problem investicij in finansiranja je zelo težak in ima lahko daljnosežne posledice. Delno pa se le da nekako omiliti s tem, da se fakultete bolje sporazumejo med seboj (npr. vprašanje prostorov).

Pri merilih finansiranja univerze se Sklad orientira predvsem po kvantitativnih pokazateljih, ne more pa zajeti kvalitativnih.

Na Skladu smo postavili tudi vprašanje raznih usmeritev, ki imajo zelo majhno število študentov. Člani upravnega odbora Sklada pri tem nestrokovno ugotavljamo, da bi bilo potrebno, da univerza, ker je kot združenje sama sposobna pre-

to, da bi vsem študentom preskrbel stanovanja. Konkretna situacija pa je naslednja: imamo sredstva in sicer 160 milijonov za novo stolpnico, s katerimi bi lahko silno intenzivno gradili, imamo tudi pogodbe z gradbenimi podjetji itd. Vendar teh sredstev ne moremo realizirati zato, ker nimamo jamstva IS oziroma skupščine (že nekaj mesecev) in banka sredstev, kljub temu, da so, ne sme izplačevati.

LOJZE SKOK

Ko načenjamo temo o integriranosti univerze z družbo, ne smemo začeti s predpostavko, da prej te integracije ni bilo. (Pri tem je treba integracijo razumeti kot proces.)

Sodim, da sta v sedanji situaciji aktualni dve večji oviri na poti integriranja univerze z družbo. Zunanji faktor zaviranja je pojav tako imenovane psevdonosti oziroma psevdonostnih institucij izven univerze. Ne mislim, da so vse — vendar jih je ogromno. Njih ustanavljanje pospešuje sam fiskalni sistem pri nas. Množičnemu ustanavljanju takih institucij smo pred časom rekli uvažanje znanosti v proizvodnjo.

Značilno je, da so se ti inštituti ljubosumno ograževali od univerze in univerzitetnih institucij. Od tod izhaja tudi konflikt med univerzitetnimi delavci in delavci v teh inštitutih. Eden od faktorjev konflikta je bila tudi velika možnost zasluž-

do tistih, ki so doktorate delali kjerkoli v inozemstvu. Na take kandidate, ki konkurirajo za neka pedagoška znanstvena delovna mesta na univerzi, ne bi smeli gledati kot na neko nelojalno konkurenco. Taki pojavi so še. Obračunavalo se je celo s takimi znanstvenimi delavci, ki so uveljavljali oziroma se politično borili za take ali drugačne samoupravne koncepte organiziranja fakultete. Tudi na take pojave bomo morali postati pozorni, jih v javni razpravi razreševati in kazati na njihove prave osnove.

Sodim, da bi s stalnim lomljenjem teh struktur s politično in strokovno kritiko, preko reelekcije in stalne kadrovske strokovne mobilnosti med univerzo in prakso, lahko dosegli, da bi očitki, o katerih je govoril tov. rektor, izginili in postali trajno neutemeljeni.

BENO ZUPANČIČ

V zadnjem času se govori o problemu hiperprodukcije intelektualcev. Tu nastopa element, o katerem sem govoril prej: to je družbeno usmerjanje mlade generacije, kolikor je največ možno. Na drugi strani pa nam je praksa pokazala, da je za določene poklice — posebno posamične — prav težko izračunati, kakšen naj bi bil produkt univerze v bodočih petih, desetih letih, ker je družbeni razvoj prehiter in predinamičen, da bi taki izračuni veljali toliko časa.

Situacija, kakršno imamo v gospodar-

sprejemanja, prvič zaradi kvalitete in drugič zaradi tega, da res ne ustvarjamo neke plasti ljudi, ki potem misli, da je z diplomo dobila resnično jamstvo za početje tistega, kar si želi.

Po drugi strani bi morali paziti na kriterij šolskega sklada, kvantum naj bi ne bil premočna spodbuda, ker bi se šole potem borile predvsem za kvantum študentov, ne pa hkrati za njihovo kvaliteto.

LUDVIK ZAJC

Rad bi rekel, da merila šolskega sklada ne stimulirajo šol za to, da bi nabijale velik kvantum študentov, ker so že sedaj tako postavljena, da samo pri materialnih in funkcionalnih dohodkih ali stroških delno vpliva tudi število študentov. To pa je v razmerju 80:20. Povsem tega elementa ni mogoče oddvojiti, ker dejansko pri materialnih in funkcionalnih stroških vplivajo študentje, samo da ta faktor že danes ni stimulativen.

MARKO BULC

Mnenja sem, da razvito gospodarstvo potrebuje mnogo več kadra. Čisto logično je, da delovna organizacija s silno nizko razvitim tehnološkim postopkom ne potrebuje dosti inženirjev. To pa ne pomeni, da jih v resnici ne rabi. Pri tem ne smemo pozabiti, da imamo opraviti z zelo nerazvitim gospodarstvom, nizko stopnjo produktivnosti in majhno tehnološko

Lastovke, foto Karpo Ačimović-Godina

To so samo nekateri problemi, s katerimi se Sklad trenutno srečuje, katerih pa ne moremo kvalitetno rešiti brez tesnega sodelovanja univerze same, če pod tem pojmom tudi učeči in učeči se kader na univerzi.

MARKO BULC

O predlogu brezplačnih stanovanj menim, da je pri nas vsako »zastojkarstvo« popolnoma odveč. To je nesporeljivo za naš družbeni kontekst. Prav pa je, če je stanovanje neka podpora. 48 odstotkov hrane in stanovanja je tako ali tako subvencioniranega. Postopoma bi bilo treba zmanjševati subvencije za hrano na račun subvencij za stanovanje. To naj bi bila perspektiva, ki se je drži univerzitetni svet.

Lepo od Sklada je, da se zavzema za

ka delavcev v inštitutih, ki je univerzitetni delavci niso imeli.

Druga ovira pri integraciji univerze v družbo je na univerzi. Odraža se v tendencah po zapiranju, po gojitvi kabinetne znanosti. Pri tem problemu bi se omejili na vprašanje kadrovske zaprtosti naše univerze oziroma fakultet. Njen sestav je še vedno v precejšnji meri (zaradi pomanjkanja kadrov v preteklosti) statičen. Stara pota delovne kariere »asistent-docent« so še vedno popularna.

Takšna praksa je bila v preteklosti najbolj možna, kajti kadrov, ki bi odhajali v prakso, pa se potem vračali nazaj, ni bilo.

Kadar je vprašanje reelekcije oz. kandidiranja enakovrednih ali pa boljših kadrov iz prakse, pri tem ne bi smeli tega upoštevati preko utemeljene mere. Morali bomo počasi preboleti neutemeljen odpor

stvu in drugih družbenih službah, kaže po statistiki, da se nam ni bati hiperprodukcije intelektualcev ali strokovnjakov. Praksa pa nam včasih kaže drugače: določeno število ljudi z visoko kvalifikacijo išče vsak dan zaposlitev in pri tem stalno zadevajo na težave v tovarnah, podjetjih, institucijah ipd.

Menim, da nas bo gospodarska reforma poučila predvsem o tem, da je popolna socialna varnost delovnega človeka nestimulativna in da bi nas npr. hiperprodukcija določenih strokovnjakov pripeljala do kakovostne selekcije, ki bi bila zelo koristna. V mnogih naših delovnih organizacijah in institucijah namreč ni več razlikovanja. Inženir je inženir in ne vemo več, kdo je dober in kdo slab inženir, kdo je dober učitelj in kateri zanič.

Zdi se mi prav, da je npr. na umetniških akademijah relativno zelo strog režim

razvitostjo in da so v takem ambientu slabi pogoji za akcentiranje in fundiranje potrebe po strokovnjakih.

Nič se ne čudim, če danes v časopisih začnemo »gonj« zoper delovne organizacije, češ da ne marajo sprejemati vajencev. Postavlja pa se vprašanje, ali jih jutri res potrebujemo? Saj z vajenci formiramo novo mojstrsko generacijo, v prihodnosti pa potrebujemo visokokvalificirane delavce v serijskem tehnološkem postopku.

To je en aspekt, ki ga poraja obstoječe stanje razvitosti pri nas. Ne bi pa smeli vsega tempirati samo na obstoječe stanje razvitosti, temveč na razvoj v prihodnosti.

NAŠ RAZGOVOR

ODGOVARJA: JOŽE SMOLE

Kot urednik osrednjega časopisa na Slovenskem imate gotovo predstavo, kakšna naj bi bila videti tiskovna politika v prihodnjih letih, kako naj bi se v prihodnje tisk angažiral v dogajanjih družbe. Kakšna je perspektiva (novi prijemi, nove oblike dela) dnevnika, pri katerem ste urednik?

Cepprav tisk ni samo informator — saj je jasno, da opravlja številne funkcije — se mi vendarle zdi, da bomo v prihodnje morali posvečati posebno pozornost njegovi informativni funkciji, razvijati jo in dvigati na višjo raven. Kvaliteta dnevnega časopisa prav gotovo ni odvisna samo od ene dejavnosti, lahko pa trdimo, da dnevnik v nobenem primeru ne more biti kvaliteten, če ne nudi bralcem točne, objektivne in vsestranske informacije o dogajanjih doma in po svetu. Dobra informiranost je prvi pogoj za uspešno družbeno vlogo tiska. To še prav posebej velja za tisk socialistične družbe samoupraviteljev, kajti občan lahko v polni meri deluje kot subjekt družbenega dogajanja samo tedaj, če je zares dobro informiran o vsem, kar se bodisi neposredno bodisi posredno tiče njegovih interesov.

Ali je kompromis, ki ga izveja Delo v smislu tenzije k univerzalnemu bralcu, zavešten ali ni? Ali je danes sploh mogoče govoriti o enotni strukturi bralcev? Kakšna naj bo naloga novinarja v takšni kompromisni situaciji?

Struktura bralcev dnevnega časopisa z visoko naklado je zelo pestra. Zahteve bralcev so različne. Uredništvo se mora truditi, da v največji možni meri zadovoljuje zahteve vseh bralcev. In seveda, da o vseh starih piše jasno in za slehernega bralca razumljivo. To pa nikakor ne pomeni, da gre za neke kompromise, ali da bi novinar zavojo tega moral zavestno odstopati od kvalitete in solidnosti. Prav nasprotno. Tudi o najbolj kompliciranih stvareh se da pisati zelo preprosto in hkrati zelo kvalitetno. To pa zahteva od pisca visoko strokovnost in velik napor. Vsak novinar kakor tudi ostali sodelavci bi se morali pri pisanju venomer zavedati, da pišejo v časopisu z množično naklado in da se potemtakem obračajo k vsem bralcem.

Dnevni časopis mora biti celovit in notranje pravilno uravnotežen, tako da so zastopana vsa področja družbenega dogajanja in družbenega interesa. Uredništvo Dela se trudi, da bi sleherni bralec poleg vesti in ostalega gradiva, ki zanima vse, našel v vsaki številki tudi nekaj s tistega področja dejavnosti, ki njega še prav posebej zanima. Gotovo je, da

bi takšen koncept časopisa bilo veliko lažje ostvarjati, če bi imeli na razpolago veliko večji obseg, kot je sedanjí. Toda tudi v okviru sedanjega obsega Dela se da doseči večjo pestrost in obogatiti vsebino s področij družbenega dogajanja, ki so danes še razmeroma slabo zastopana v časopisu.

Kakšen naj bo lik socialističnega novinarja kot osveščevalca in zavestnega oblikovalca javnega mnenja?

Poleg visokih moralno-političnih kvalitiet, ali drugače povedano, obče ljudskih kvalitiet, se od novinarja ob vse zahtevnejših nalogah upravičeno pričakuje široka razgledanost, solidno znanje in brezkompromisnost v prizadevanjih za uveljavljanje naprednih stališč. Samozadovoljstvo je največja nevarnost za novinarja, kajti peha ga v stagnacijo. Dober novinar nikdar ni zadovoljen s svojim delom. Ni fraza trditi, da je dober novinar stalno uči, saj edino tako lahko uspešno opravlja svoj poklic, ki je družbeno izredno pomemben, s tem pa hkrati tudi izredno odgovoren. Ali je javno mnenje absolutna avtoriteta ali naj bo situacija obrnjena (namesto javno mnenje — časnik ... časnik — javno mnenje)?

Zavisi od tega, kaj kdo razume pod pojmom javno mnenje. Novinarji si nikakor ne lastimo pravice oblikovalca javnega mnenja. Naša naloga je predvsem ta, da pravilno odražamo javno mnenje, le-to pa se dejansko formira v osnovnih celicah našega samoupravnega socialističnega sistema, v vsakodnevem družbenem dogajanju. To pa tudi pomeni, da je časnik samo del javnega mnenja. Vloga časnika v družbi je toliko večja kolikor pravilneje odraža javno mnenje, ki se ustvarja v družbenem življenju. Takšna osnova pa daje široke možnosti za ustvarjalno dejavnost novinarjev in vseh občanov, ki s svojimi pisnimi prispevki sodelujejo v dnevnem časopisu.

Vaša definicija kulturne strani Dela — načrti?

Kulturna rubrika Dela ima na svojem področju prav takšne naloge kot vse ostale rubrike v časopisu na svojih področjih. Drugače povedano, je sestavni del dnevnega časopisa. S tem želim jasno povedati, da ne more prevzeti nase tistih nalog, ki pripadajo revijam. Kar pa se tiče načrtov, v uredništvu sodimo, da bomo na kulturni strani Dela morali v prihodnje posvečati neprimerno več pozornosti znanosti.

Vaša ocena delovanja Tribune na časnikarskem in publicističnem področju.

Družbena vloga Tribune, s tem pa tudi njeno delovanje na časnikarskem in publicističnem področju, bo po mojem mnenju toliko uspešnejša kolikor se bo nenehno širil krog sodelavcev. Tribuna ima široko zaledje mladih intelektualcev, kar pomeni, da so izredne tudi možnosti za njen nadaljnji razvoj.

3. FESTIVAL SODOBNE KOMORNE GLASBE V RADENCIH

Končal se je tretji val sodobne komorne glasbe v Radencih. O njej smo spregovorili samo pozitivno, saj je bil saj v celoti na zelo visoki ravni: od organizacije kompozicij in nastopajočih. Festival je bil pomen predvsem dvema našima pionirjema na p sodobne glasbe, Slavku Ostercu in Josipu Slakovu.

Vsekakor je k razvlovenske moderne glasbe največ prispeval prav Što Osterc, katerega dela so bila na sporedu že precej koncert za violino in sedem instrumentov vedbi violinista Roka Klopčiča in odličnega ansaa »Slavko Osterc« pod zanesljivim vodstvom Ivana. Sonatino za dva klarineta sta mojstrsko doživeto izvedla dva naša najboljša solista klarinta Miha Gunzek in Igor Karlin. Krstno izvedbo dočel Osterčev koncert za violino, violo, čelo klavir, v izvedbi naših solistov Roka Klopčiča, Ška Zalokarja, Franja Silce in Marjana Lipovška. Sporedu so bile tudi »Pesmi moje matere« Josijaslavskega (za alt in godalni kvartet) ter jugovanska suita istega avtorja. Solisti so bili: zagrebški kvartet, mezzosopranistka Eva Novšar ter pianist Marjan Lipovšek. Med mnogimi tuji solistov, ki so gostovali na tem festivalu vsekakor najpomembnejše Franco Gulli. Milanistolinist je izvajal 2. stavek Bergovega Komornegaosmeria za violino in trinajst pihal ter prvo so Prokofjeva. Umetnik zasluži najvišjo oceno. Išati tako odličnega violinista je veliko doživet umetniški užitek, ki se nudi poslušalcu le malaj. S svojim igranjem je dokazal, da sodi v vrhovne elite in pohvaliti je treba prireditelje, da je uspelo pridobiti tega solista za sodelovanje. Ičen spremljevalec je bila pianistka Enrica Cavallini.

Na istem večeru nastopili tudi zagrebški godalni kvartet, ki je imel sporedu Bartokov II. godalni kvartet. Vsak na Zagrebčanov je novo doživetje in tokrat so iz to zahtevno delo na zavidljiv umetniški ravnanimiv in aktualen je bil samostojni koncert dveh skladb ansambla »Slavko Osterc« pod vodstvi dirigenta in komponista Iva Petriča ter solistanovista Mitje Gregorčiča, hornista Jožeta Falouta, klarinetista Mihe Gunzka, pianista Pavla Šivica, klolonista Milana Bračka. Glavno breme koncerta nosil dirigent Ivo Petrič, ki ni samo odličen umiški vodja, temveč tudi mentor novim kompozicijam. S svojim ansamblom je dokazal, kako daleko pripelje vztrajnost in ugratnost, ki ju je ansa pokazal na tem koncertu. To umetniško telobro sodi med vodeče ansamble te vrste v Evropi.

Od kompozicij na koncertu so vsekakor najbolj omembe vredne izvirne Merkujeve pesmi za tenor in ansambelilčnega trjaškega skladatelja Pavla Merkuja pmo že od prej, toda na

festivalu se je pokazal v še lepši luči. Njegove pesmi so pravzaprav odkritje tega festivala. Čeprav so pesmi po značaju zelo različne, so skupaj s tekstom predstavljale nerazdružljivo smiselno celoto, ki je pritegnila s svojo muzikalnostjo in smislom za humor ter poezijo. Odličnega interpreta so imele v našem najboljšem koncertnem pevcu Mitji Gregorčiču, ki vedno znova dokazuje svojo visoko pevsko kulturo.

Šivčeve interpunkcije za klavir, klarinet in ksilofon so nov polzkus glasbenega ustvarjanja, ki ne sloni več na tradicionalnih klasičnih oblikah, temveč je navezan na literarne znake — klcaj, vprašaj, pomišljaj, narekovanj in piko. Kljub dobri izvedbi je skladba pustila poslušalcem precej medio predstavo. Bolj pristni so Devičevi »Odrasle«, njegovo naj-novejše delo, ki je napisano za ansambel SO in ki je doživelo tokrat svojo krstno izvedbo. Komponirani so v serielni tehniki. Na začetku se pojavlja se-

rija dvanajst tonov, ki predstavlja osnovo skladbe. Iz serije je eksponiranih nekaj manjših tonskih skupin, ki se pretakajo v raznih variantah in raznih instrumentih. S solidnimi skladbami sta se predstavila naša znanca s prejšnjih festivalov: Primož Ramovč z »Apelom za rog in ansambele« ter Ivo Malec z »Miniaturami za Lewisa Carolaa. Primož Ramovč, Osterčev učenec, kaže v svojih kompozicijah veliko znanje, »Apela« je bil komponiran za hornista Jožeta Falouta, ki je kot izvajalec tudi tokrat opravičil sloves našega najboljšega hornista.

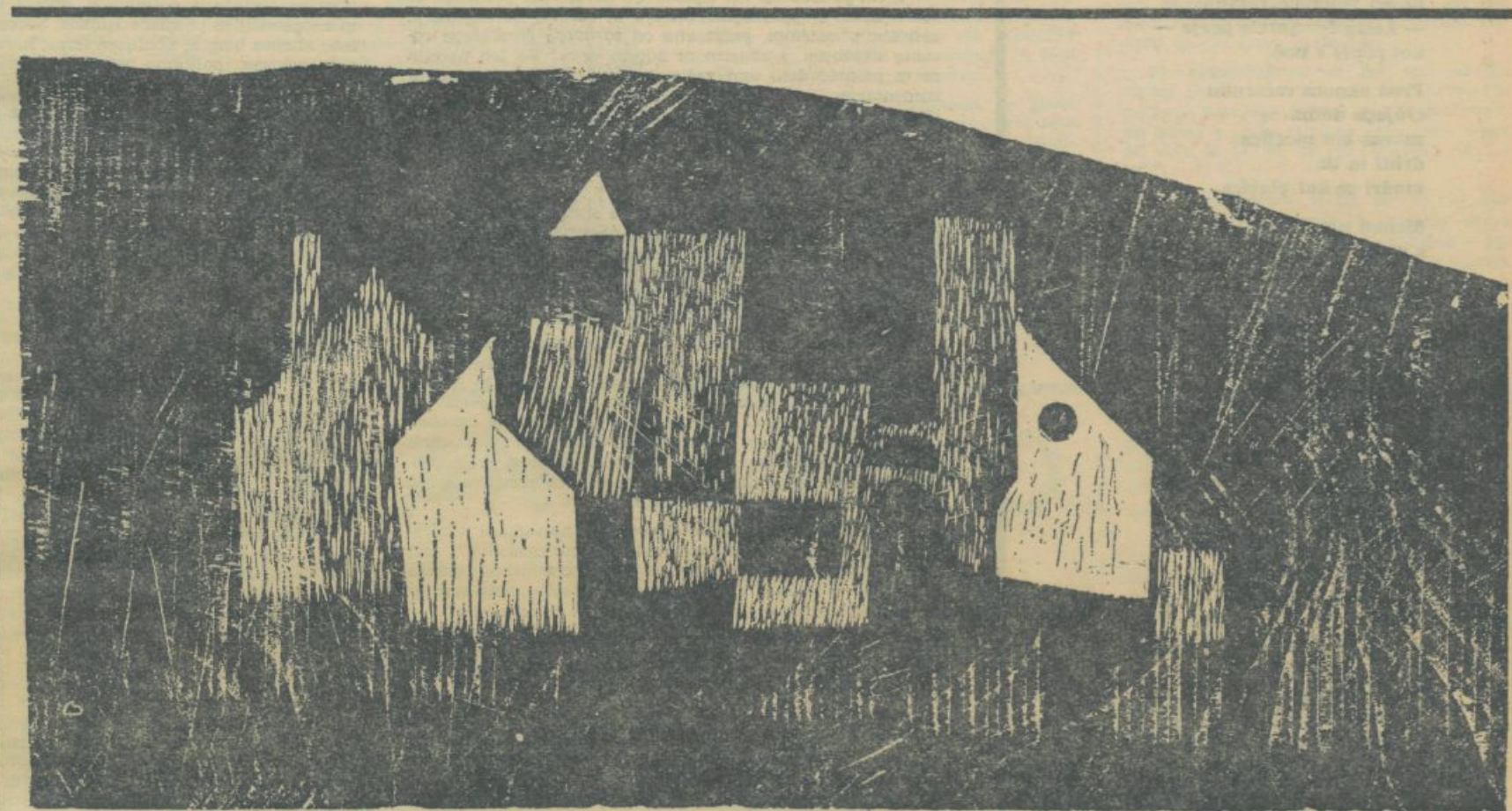
Skladba ima za osnovo dvanajstonsko serijo, ki jo uporablja Ramovč kot nekakšno zvezo ali nit z barvnimi efekti; doživela je lep odziv pri publiku. Malec je med jugoslovanskimi avantgardisti najbolj eksperimentalen. Take so tudi njegove »Miniature«, ki pa bi verjetno ob slabši izvedbi precej zbledela. Dobra izvedba je omogočila, da se je polzkus posredil in tako je skladba dobila svoj pravi izraz.

Josip Kalčić je tokrat prvič predstavil na festivalu »Ciklame«, pisane za tenor, oboe, klarinet, fagot, harfo in godalni kvartet. Toda kljub dobri izvedbi in dobremu začetku so »Ciklame« popolnoma ovanele.

Spored festivala je zaključil dunajski ansambel »Die Reihe« s standardnimi deli Antona Weberna in Arnolda Schoenberga. Kljub temu, da ansambel precej koncertira, ni napravil posebnega vtisa na poslušalce. Največ priznanja sta požela le solista: sopranistka Marie-Thérèse Escribano ter baritonist Friedel Kummer. F.R.

OBVESTILO

Univerzitetni odbor ZSJ, Trg revolucije 1-I, soba 56, vpisuje oba študentska abonmaja v Drami. Cene so 50 % nižje.

France Anžel, Kompozicija, lesorez 1962

J. P. SARTRE, HUDČ IN LJUBI BOG

Preziraš ljudi, ker preziraš samega sebe; tvoja čistost je podobna smrti in Revolucija, o kateri sanjaš, ni naša Revolucija: ti nočeš spremeniti sveta, ti ga hočeš pogoniti v zrak.

(Umazane roke)
Nekaj podobnega izpove tudi Goetz v Hudiču in ljubem bogu: »Ubil sem boga, ker me je ločeval od ljudi, zdaj pa me njegova smrt dela še bolj samotnega.« Bog je čistost, idealiteta, je samota; revolucija ni absolutno zlo in še manj je absolutno dobro. Vprašanja sredstev in cilja ni mogoče razrešiti s čistimi rokami. Revolucija je vedno neposredna, človeška praksa, je človeška situacija, ne pa božja, to pomeni, da jo stvarja delo, ne pa princip in absolutistična načela. To pomeni, da je potrebno ubiti boga ali absolutum principa in samo-te ter ga sprosti prilagajati neposrednim zahtevam, oziroma zakonitostim človeškega stvarstva, ki ni nikoli samota, bog, idealiteta, preprosto zato ne, ker ne more bivati čistih, absolutiziranih principov. Drugače rečeno: treba je zamazati boga, ga spremeniti v živo, človeško prakso, se zavedati, da je vsaka človeška praksa (revolucija) je eden njenih najslabotnejših izbruhov) slednjikrat rezultanta teorija in bratstva.

Na tem nivoju je znana neka posebna analitična navada, ki se problemom, ki tu nastanejo, izogne tako, da seže po Sartrovih esejištni zbirkí Situations, citira iz nje poglavje, ki govori o gledališču kot o »situaciji«, v ka-

terih je človek svoboden in kjer v določenih situacijah odloča o samem sebi, hkrati pa z ozirom nanje, ter tako — ko sprejema odgovornost za svoja svobodna dejanja nase — uredničuje svojo eksistenco. Potem je v Muihah Oreston partner vslošna praksa religiozne vestia, v Umazanih rokah je Hugova situacija »splošna praksa politikov, v Hudiču in ljubem bogu pa je Goetzu nasproti postavljena »splošna praksa morale«. Orest zbeži iz sveta, Hugo v njem podleže, Goetz pa ga preseže v lastno kreativno dejavnost, zakaj ubitko je treba izvojevati. Tako Margret Dietrich v svoji znani knjigi Das moderne Drama, tako — seveda samo do neke meje — tudi Draga Ahaič v svojem poljudnem vvodniku k naši predstavi.

Vse zgornje ugotovitve so točne samo toliko, kolikor so splošne in kolikor zadenejo formalne principe Sartrove dramaturgije. Ampak Sartre se v gledališču zavzema za takšne situacije, ki so lastne vsem. S tega aspekta se je treba tudi lotiti problematike. Ne samo imanentna literarna in gledališka situacija, ampak predvsem njena moč, koliko je zmogljna prebiti okvire neke brezobvezne filozofije ali literaturo in postati eksistencialno dejstvo, torej moč meje — tudi Draga Ahaič v svojem poljudnem vvodniku k naši predstavi. Vse zgornje ugotovitve so točne samo toliko, kolikor so splošne in kolikor zadenejo formalne principe Sartrove dramaturgije. Ampak Sartre se v gledališču zavzema za takšne situacije, ki so lastne vsem. S tega aspekta se je treba tudi lotiti problematike. Ne samo imanentna literarna in gledališka situacija, ampak predvsem njena moč, koliko je zmogljna prebiti okvire neke brezobvezne filozofije ali literaturo in postati eksistencialno dejstvo, torej moč meje — tudi Draga Ahaič v svojem poljudnem vvodniku k naši predstavi.

šem pričujočem divanju, in z ozirom na tiste determinante, ki obe resnici, Sartrovo in našo, zblizujejo in razdaljajo. Zblizujejo: da se nam zdi potrebno zdaj in tu iz svojih posebnih izpovednih potreb in na tem odru inkarnirati to Sartrovo vizijo sveta.

Tu je začetek.
— Največji vojaški poveljnik Nemčije, Goetz, je samotar vse od takrat, ko se je zavezel svojega bastarda: njegova mati se je bila dala revežu in tako je Goetz sestavljen iz dveh polovic, ki se nikakor ne moreta zrniti v eno, druga drugi sta v grozo. Goetz se ne more vezati niti na prvo niti na drugo, niti se ne more izenačiti s svetovoma, ki stojita za njima. V svetu je sam, ker je drugačen od drugih, ki skupaj s svojo enovitostjo poznajo tudi svojo avtentičnost in celostno zgodovino. Goetz je na obeh straneh hkrati. Obe strani, reveži in bogatšaji, pa sta druga drugi v grozo in strah, divljajo kmečke in verske vojne, Goetz v sebi biva razbiti in razdrojen svet, je pa hkrati izven njegovih realnih dinamizmov, preprosto zato, ker ni del nobenega izmed njih. Na spopad lahko izove samo neki drugi svet in samo z ozirom na ta drugi svet lahko postane resničen. Ta drugi svet je bog in Goetz mu lahko samo tako dokaže njegovo nemoč in obenem potrdi sebe, še v človeškem svetu, da počenja natančno nasprotno od tistega, kar bog hoče od ljudi. Absolutno zlo. S tem absolutnim bivanjskim principom stvarja svojo izvirno avtentičnost zgodovino, premaguje svet ljudi in stvarja novi svet boga. Ko pa mu duhovnik Henrik dokaže, da je počenjati zlo pač zelo preprosto in da se Goetz v tem prav nič ne razlikuje od pekla, torej od starega, ničvrednega božjega sveta, se Goetz odloči delati samo dobro, ki je po Henrikovih trditvah na tem svetu nemogoče, in prmagati boga na ta način. Pokaže pa se, da Goetz tudi zdaj ni prav nič drugačen z ljudmi, ki svet stvarjajo s svojimi življenji, da pomeni princip dobrega ravno tako kot princip zlega samo absolutistično negacijo tega sveta, ne pa njega spreminjanje, in da sta potem oba principa, torej Goetzovo življenje v celoti, nerealna. Ko Goetz spozna, da v dobrem ni nič manj sam, kot je

bil prej v zlem, da oba principa v svoji čisti obliki samo spahina zamisljotina, da boga sploh ni, da naj praznina nad človeškimi čeli, da je vsaj, je samo človeško bivanje in da je torejbo samotno premagovati samo v njem njegovo pomočjo, se odloči za neposredno iško prakso, ki jo začne z umorom — s tko zakolje Henrika, izstavca in moralističnega spekulanta, dejavno prekine z absolutistični princip bivanja in se v oklene v njegovoposredno, krvavo, niti popolnoma slabo, nopolnoma dobro resničnost. Pristane nati, kakršen je in ga začne spreminjati odier, tako kot terjajo to njegove zakonitosti, se izvirajo edinole iz ljudi. Goetz sicer de sam, ker je edini v tem človeškem a bival in ubil boga, ampak ta samota zdaj cena njegovemu novemu realnemu binu, pogoj zgodovini, ki jo bo začel ustvarja lastno in izvirno dejavnostjo.

Kaj je v svojem bu Goetz? In kaj je v svojem bistvu sveta katerega je Goetz spoznal njegopo nemošt in ki je v njem ubil boga, zato da bbe in svet potrdil na nekem noem, skupniti skoz in skoz kreativnem nivoju? In ka so v svetu tiste sile, ki so že od vsega zka onemogočile boga, boga nebes in pekla?jovoi čisti obliki, ki so torej že od vsega zka zbijale tudi Goetzove absolutistične tipe? Kateri pa so bendarie v svetu tisti vsiki ki Goetzu hkrati na rekovali absolutističnecipe, ki so v njem vzbujali potrebo poši samohranit, takšni individualni svobodniški absolutni revoliti? Skratka: kje je to razlikanje sveta in tistega spoznanja, katleto hkrati predpostavja in uničuje?

Način, kako smatvali zgornja vprašanja, dokazuje, da im v mislih več kot samo problem moraleobekovem bivanju, ki ga nekateri tu postajo v prvi plan in imapotem to Sartrovomu za filozofski disput o vprašanjih dda in zlega, za podobo moralne afirmacije vskega kraljestva na zemlji zoper božje kstvo, in jim je ta drama potem le strahotlika poti, po kateri je treba hoditi, da bi ik spoznal tisto resni-

co, ki jo Sartre ironično postavi nekam v finale: če je bog, je človek nič ... In obratno. In potem je človek vse.

Te banalizacije so razen tega, da so zelo poceni, še poseben umik pred resnično usodnostjo problematike, ki jo je Sartre razvil v Hudiču in ljubem bogu, usodnostjo, ki je v današnjem svetu še posebej izrazita. Umik pa tudi zato, ker se na tem nivoju skriva najbrž tudi delež naše tukajšnje in zdajšnje udeležbe v problematiki. Ta udeležba pa nikakor ni niti preprosta niti lahka reč.

Gledališki odgovor na to vprašanje, kakor ga je dala predstava v ljubljanski Drami in v režiji Franceta Jamnika, je očitno po zaslugi igravskih deležev, ki jim je po formalni plati res komaj kaj očitati, zreduciral problematiko na preprosto nito običajnih človeških odnošajev. Na eni strani Goetz preneš mormalni in samo spoglavja vojaški karakter (Stane Sever), na drugi strani razkrojeni in afektni duhovnik Henrik (Rudi Kosmač), trdi, odločni, filozofsko izredno čisto zastavlje ni predstavnik učinkovite prakse Nasty (time-nitna stvaritev Ljoveta Rozmana) in nerazčlenjena, zamazana množica kmetov in vojakov. Med Goetzem in ostalimi pa spoglavja in ne preveč razumljivi odnos igre.

Igre? Dejstvo je namreč, da se Sartrova dramaturgija, še posebej pa pričujoča drama, tereka proti psihologiziranju, kar pomeni, da v prvi plan namesto karakterja postavlja idejno ali filozofsko stališče, ki ga nek lik v dramu zastopa. Pri Hudiču in ljubem bogu zamenjuje psihološko raznolikost in razčlenjenost ta filozofsko treznost je bolj izrazito zato, ker so vsi odnosi odločno deducirani nanjo in ker pride potem osnovno idejno nasprotje, v katerem je namen igre, toliko bolj do izraza, kolikor manj je obremenjen s karakterio-loškimi podrobnostmi posameznih figur.

Osnovni nespোরazum ljubljanske predstave se mi zdi v tem, da se je filozofske vsebine teksta odločno premalo zavedala, kar je prišlo, kakor rečeno, predvsem do izraza pri igravcih.

Treba je namreč vedeti, da filozofija Hudiča in ljubega boga nikakor ni last samo Goetzu in njemu podobnih sodobnih človeških eksistenc, ampak da je ravno v takšni meri tudi last sodobnega sveta. Odnos med obema je popolnoma enakovreden, tako v učinkovanju prevega na drugega kot v nujnosti, ki pogojuje konflikt. S tem, ko je Goetz postavljen v svet in ko je v svoji situaciji svoboden, je hkrati obsojen na situacijo in na dejstvo, da mora njegovo bivanje pomeniti tudi še realno udeležbo v situaciji. Toliko, kot svet participira na njem, toliko in bolj mora on participirati na svetu. Pri tem je treba vedeti tudi to, da Goetz ni neka posebna ali ekstremna človeška eksistencija, ampak da je njegovo bivanje del situacije, ki je lastna vsem. Goetz se temu ne more približati tako, da bi postal po psihološki in fenomenalni plati čimbolj podoben tistim smrtnikom, ki ga gledajo iz dvorane in ki so se že al bi se morda lahko znašli v podobni dilemi kot on, ampak tako da bo čim jasnejše in pronicljivejše reproduciral tisti filozofski odnos do sveta, ki je lasten avditoriju kot celoti in obenem posebnemu posamezniku iz njega. Problemi, ki jih je predstava v Drami na tem nivoju dovolj jasno razodevala, so na vsak način v precejšnji meri produkt naše psihologične gledališke tradicije, na drugi strani pa naše precej antiracionalistične mentalitete. Seveda je posredi še objektivna socialna situacija, ki kot da jo je mogoče vzdrževati samo s posmenjanjem nekih žitih in psihološko ver-nih človeških tipusov in s tem ustvarjati videz, da je objektivna situacija v celoti zgrajena samo iz posameznih človeških življenj, in kot da v sebi ne more dopustiti, da bi to individualno življenje prodrla v nek globlji, filozofski, kritični in celostni odnos z njo, ki bi to individualnost mogoče sicer razsebiti, ampak o imenu resnice, ki bi jo mogla prerazeti v tiste bistvene dimenzije, ki so lastne situaciji kot celostnemu kompleksu in ki je vedno več kot posamezna človekost.

Mislim, da je režiser tudi mnogo preveč gradil na prizorih, v katerih se razodeva Goet-

zov odnos do množice. Pri tem je treba imeti v mislih njeno neizdiferenciranost. Goetzova figura je kot nosilec dveh absolutističnih bivajajskih principov v temelju negacija človeške realnosti: bila pa je mnogo bolj realna in verjetna kot vsa množica skupaj. Goetz je bil tiran in dobrotnik samo zaradi tega, ker je bil bogatejši od ostalih in ker si je to lahko pri-poščil, ne pa — kakor bi bilo pričakovati — zaradi svojega bastarda, zaradi znebi svoje neizbežne bivanjske pozicije. Goetz si je svoje muhe lahko dovolil, tako je bilo videti, lahko jih je igral, ni pa jih mogel bivati kot nujnost, lastno hkrati njemu samemu in svetu. In kaj naj bi neko normalno življenje, kakor ga je razodel Stane Sever v tej svoji vlogi, v tako menormalne poti od absolutuma do konkre-tuma lahko še bilo, poleg igre, samovolje, trme, umišljenosti! Nisem za mrtvo filozofijo v teatru, moti pa me, če neka psihologija in neka po vsej sili človeška verjetnost od začetka do konca mepli vizijo sveta, ki jo ima po-sredovati. In potem se ne morem nenebiti mi-sli, da gre pri vsem tem samo za sprenevedavo prikrivanje tiste naše lastne udeležbe v problematiki, za estetiziranje neke zelo konkretne in nujne družbene kritike, ki samo zmanjšuje njeno neobhodnost in onemogoča nekaj nje-nih nepogrešljivih dimenzij in argumentov. Lep primer tega estetiziranja je čudežno lepa scena (Sveta Jovanovič), ki pa se nikakor ne uspe dvigniti nad nudo poceni simbolizem (opeka, opeka pokrita s črnim pajčolanom, hebearde itd.), ki celo nakazani strmini odrá, ki je nanjo postavljeno dejanje, da polzi proti rampi, jemlje lep del njene prepričljivosti.

Na vprašanja po bistvu Goetzovega bivanja in njegove »situacije«, ki se nam jih je zdelo nujno postaviti, je ob naši predstavi skoro nemogoče odgovoriti. Treba bi bilo pisati o sami literaturi Hudiča in ljubega boga, to dejstvo pa že samo po sebi pomeni spoznanje o neavtentičnosti in zakritem namenu teatra, kakor so ga v Drami postavili na Sartrovo osnovo. In tu je neka konkretna dimenzionirana interpretacija problematike, kakor bi bila potrebna, očitno nemogoča.

Andrej Inkret

namesto nekrologa anton vodnik

v zlatem krogu

Oblak na vas, na polje
kakor mreže, kakor dim
dolge sence meče —

Z njimi kot pastir hitim,
roké stegujem v sinje,
kot da segam v inje,
sladko skeleče ...

O dišeči ognji rož
po vrtovih, po poljani,
ki jih veter ne razveje
— kosmiče zgorele preje —
kot pepel v noč.

Pred oknom večernim
tvojega doma
zavesa kot meglica
drhti in tli,
modri se kot plavica.

Mehko presijani
s prelahno,
prosojno roko
vanjo so vtikani
studenci, oblaki
in hrib za vasjo.
V kamrici svoji
siješ in siješ —
dih in trepet.

O ti plamen
v zlatem krogu!

Trudnemu
si veter v logu,
revnemu si sanja,
potrtemu čebela,
ki iz panja
na sončni leta cvet,
da ves svet
brni, pozvanja,
žejnemu studenec,
rosna školjka si,
marmorna kotanja —

V mraku srebrnem
davna se žena
z amforo sklanja
nad čisto globino,
temnokristalno ...

Naj vse motno, kalno
zažari kot vino
nam v dlaneh,
naj solzé se posušijo
v objokanih očeh!

O sij nenadni!
K meni sél
prihitej je
pomladni — —

(Zlati krogi 1952)

srečanje

O, nenadni ogenj
iz zlatih temin!

Začutim sled stopinj
bitečih tvojih nog —
stekleno zazvenim
kot curek v vetru,
strém se, onemim.

Kako te pričakujem
med sencami visečih vrb!

Gosto škropijo zvezde
iz davnin
v srebrni val potoka.

Na dnu jasnin
v prozorni krsti spiš.

Kot dež se noč utrinja.

Ah, njena temina
je zvrhana skrinja
slepečih draguljev.

(Sodobnost 1963)

NAŠA TAKO IMENOVANA „NOVA POEZIJA“ KOMIČNO OBSOJENA

I.

V 20. letih tega stoletja se je proti slovenski kulturi, predvsem pa proti pesništvu sprožil silen negodniški plaz v imenu ljudstva in normalnih ljudi, ki je izrekel poeziji odločno nezaupnico, četudi samo z avtoritativnimi čustvenimi vzkliki: odklanjamo, odklanjamo! Zavoljo nazornosti in poučnosti naj ilustriram dogajanje tistih dni z znanim »primerom« Podbevšek.

12. novembra 1920 je priredil Anton Podbevšek v ljubljanskem dramskem gledališču recitacijski večer (bral je pesmi, ki so pozneje izšle v zbirki *Človek s bombami*) in ta večer je občinstvo sprejelo z občutji največjih skrajnosti. Podobna so poročila čez nekaj dni v slovenskih časopisih: obsegajo povzdigujoče hvaljenje in banalno zaničanje Podbevškove poezije. Poezijo začno odslej naprej pisati v narekovajih. V megletem položaju je jasno samo eno: gre za novo poezijo, kakršna zastavlja dvojje vprašanje. Formuliral jih je dr. Angelik Tominec, recenzent Jugoslovanske knjigarne, ki ji je Podbevšek ponudil natis svoje zbirke:

1. Ali se založba »ne izpostavlja nevarnosti posmeha, če založi delo, ki po svojem ustroju in vsebini ne odgovarja estetičnim načelom, priznanim od zdravega človeškega razuma v starem, srednjem in novem veku? Po teh načelih mora namreč delo vsaj večini bralcev biti brez posebnih komentarjev razumljivo in v istih zapustiti čut zadovoljstva po branju, kar se o tem delu (Podbevškovem, op. p.) ne more trditi.«

2. »Je li psiha slovenskega naroda tako daleč razvita, da bo mogla to delo umeti...?«

Natanko štirideset let pozneje se situacija ponovi, tako da postane zgodovinska analogija presenetljiva. Nova pesniška generacija si mora spet »s komolci narediti pot v areno umetnosti«. Casopisi in revije zastavljajo vprašanja, od katerih je spet temeljno oddaljenost poezije od povprečnih bralcev. Citiram iz Dialogov:

»Zdi se, da smo zadnja leta v slovenski poeziji pričeli pojavom, ki vnašajo vanjo povsem nove elemente. Dosedanji vali povojne slovenske poezije (...) so še vedno ohranjali bolj ali manj tesno zvezo vsaj s povprečno izobraženim bralcem (...). Zadnji čas pa se začnejo oglašati vrsta mladih avtorjev, ki s svojimi oblikovno-vsebinskimi iskanji tako drastično zožujejo komunikativnost svoje poezije, da nastaja vprašanje, ali bodo njihove stvaritve sploh našle svojo socialno resonanco.«

Opredeljevanje je znova obarvano z največjimi kontrasti. Odločilno potezo pa kljub temu naredi medicina s carskim rezom dr. Milana Hodaliča v Odprtem pismu Tomažu Salamunu. V imenu povprečnega bralstva — tudi sam je povprečen državljani, ki »čita« NR in ki je »normalen« — in v imenu zdravega razuma sprašuje: »kaj ste hoteli pravzaprav povedati s celo stranjo stihov (saj mi ne zamerite, da jih tako imenujem) nam povprečnim in normalnim Slovencem?«

Hodaličovo razumsko-čustveno reakcijo potrdi, prizna in upraviči nato naš »ljudski razsojnik« Josip Vidmar v svojem improviziranem Dnevniku. Sodobno umetnost, ki je brez ene bistvenih svojstev, »ki jih vsaka umetnost naravno mora imeti, se pravi brez komunikativnosti ali dostopnosti«, veže na »pojav hermetičnega izraza«. Hermetični izraz nikakor ni »notranji postulat« za »vso množico poetov na svetu, ki se ga poslužujejo očitno zaradi mode in zaradi sugestije misli (...). Tej sugestiji ali modi podlega velika večina naših poetov, ki se očitno ne zavedajo, kakšno moralno škodo prizadevajo s tem literaturi.« Vendar je Vidmar pesnikom prizanesljiv: »Mislim, da je dandanes skoraj nemogoče od pesnikov zahtevati, da bi vedeli, kaj pišejo...«

II.

Sedanja situacija je torej takšna, da obnavlja zvesto vse zunanje in spremljevalne značilnosti komedije 20. let (energičen nastop novega pesniškega pokolenja, energičen odziv pri starejših, napetost med nekomunikativnostjo in normalnimi povprečnimi ljudmi, plašljiva založniška politika pri izdajanju pesniških zbirk itd.), v vsebinskem pogledu pa je tako nejasna, da ni zmožna uresničiti nobene opredelitve, nobene utemeljitve ali zaničanja; ovedela se je komajda šele krize sodobne poezije. In na tej stopnji je velika anketa o tej poeziji, ki jo načenjajo slovenske revije, sicer razumljiva in tudi nujna, gotovo pa za razjasnitev bistva jalova.

III.

In paradokso, prav v takem času izrekajo sestavljavci in podpisniki obsodbe sodobne slovenske poezije v obravnavi po Dialogih, Problemih in Sodobnosti presenetljivo enotno, absolutno in nič kaj zadržano oceno trenutne slovenske pesniške situacije. Res je, da je Matjaž Kmecl v tej veliki »pesniški kampanji« razkril nič kaj drugega kot veliko burko, zato pa ostali v svoji gorečnosti jemljejo zadevo toliko bolj zares. Razen redkih ali vsaj tolerantnih sodnikov je večina soglasna v radikalni obdolžitvi najnovejše slovenske poezije.

Nesreča pa se začneja že v tem, da je predmet njihove obravnave netočno določen. Govore o tako imenovani novi poeziji, naši najmlajši pesniški šoli, tako imenovani avantgardni umetnosti, našem najmlajšem pesniškem rodu, »novejši« slovenski liriki, mladi slovenski avantgardi, slovenski pesniški »avantgarda« itd., pa mislijo pri tem na razna imena, na razne generacije in umetnostne smeri.

Iz tega sledi dalje nujno, da so odtenki končne skupne obtožnice zelo pisani, raznovrstni, a se vendar dajo vsi skupaj strniti v splošno obliko, kakor jo je v Dialogih najbolj jasno, najkrajše pa tudi najrazumljiveje (= najbolj komunikativno) in odkrito zapisal Gregor Strniša: »Na vašo anketo ne morem kaj več odgovoriti, ker so poskusi avtorjev, ki zanje sprašujete (tj. vrsta mladih avtorjev, op. p.), zaradi svojega špekulantskega odnosa do dela v bistvu nepošteni in torej o njih ne bom razpravljala.« To temeljno izjavo ilustrira, dopolnjuje ali podpira dolga zbirka vrednostnih oznak, od katerih navajam tu dovolj

živopisnosti samo izbrane (v prirejeni obliki), nanašajoče se ali na samo kakovost obravnavane poezije ali na njene mlade avtorje oziroma na način njenega uveljavljanja.

Kramberger: tako imenovana avantgardna umetnost je v bistvu militantno aktivistična — skoraj kot nekakšno narobe obrnjeno kramparstvo; vpliv avantgardne umetnosti je za zdaj omejen na ozki krog ustvarjalcev v obliki uspehov s škandalom, nerazumevanja, ogorčenja, primitivnih napadov in mučenja, njo in njene avtorje pa krasi pavje perje »globlostia, slepa samozaverovanost in militantna nestrpnost, mesijanska samovšečnost, marsikaj prav sumljivega itd.

Snoj: naš najmlajši pesniški rod zlorablja nadrealistični način pesnjenja za asociativne domislice, ki jih je mogoče pisati brez diktata resničnega umetniškega navdiha, dalje je zanj značilna racionalistična filozofija, epigonsko posnemanje in verbalizem, in so brez izvirne misli, suhoparni razumarski aktivisti, njihove pesmi so razvlečeni, brezlični psevdofilozofski traktati itd.

Forstnerič: najmlajša pesniška imena niso prinesla ne nove besede ne nove pesniške vsebine. Večino karakterizira popolna oblikovna poljubnost, docela konfuzne, neokretne in neopredeljive pesniške »misli«, docela surovo in neobdelano »lirsko blago«, konfuzen izraz, horukarsko samovšečna ekskluzivnost, poljubno pesniško tiranstvo itd.

Se bi lahko navajali v nedogled. To, ali bi v pesmih avtorjev, ki smo jih povzeli (vsi trije so namreč tudi pesniki), našli kakšne nedoslednosti v primeri z njihovo teoretičnostjo, ni pomembno, poglavito je za zdaj to, da je obsodba tako imenovane nove slovenske poezije popolna in nespodbitna. V njeni senci ostajajo redki zagovorniki te poezije, in še ti so na pregrešno pokolenje navezani ali po svoji literarni sorodnosti ali pa po očetovskem čutu, da je treba mladim pač marsikaj greh spregledati.

IV.

Kakor je razvidno iz zgornjega mučnega naštevanja, so najpogostejše sestavine avtorjevih ocen, opredelitev in negacij najraznovrstnejši kvalitativni pridevniki in najrazličnejša prislovna določila. Neka teorija s področja stilistike nas uči (mislim, da popolnoma pravilno), da izražajo pridevniki in določila predvsem emocionalno razmerje avtorja, ki jih uporablja, do predmeta, ki o njem govori oziroma ki se nanj ti prilastki in določila nanašajo, izražajo torej avtorjevo čustveno prizadetost. Da preveva našete formulacije silovita čustvena napetost, že kar ogorčenost, je seveda jasno tudi brez tega, težje pa bo poiskati vzroke za to. Jože Snój je v Osnutku poetike za lastno uporabo (Problemi, št. 30) izrazil strah, da nova množica avantgardistov naenkrat nima svojega nasprotnika, v boju s katerim bi se lahko izčistili in tudi obstali resnični umetniki, drugi pa odpadli; tej neizdiferencirani množici so vrata odprta brez ovir.

V trenutku, ko pogledamo sodobno pesniško situacijo z nekoliko druge strani, se izkaže, da taka izostrenost, antagonizem je. Je znotraj najmlajše generacije in je še bolj med to generacijo na eni in njeno neposredno predhodnico na drugi strani. Tej predhodnici pripadajo Kramberger, Snój, Forstnerič in še kdo, in prav pri njih smo zasledili tudi najostrejšo, najbolj nestrpno in najbolj emocionalno reakcijo na pojave najnovejše slovenske poezije. V tem pa je tudi že zaobsežen odgovor na vprašanje, ki smo si ga zgoraj zastavili. Mogoče po vsem tem ne bo pretirano drzno skleniti, da gre potentno glasovanje proti slovenski moderni poeziji preprosto na račun prastare resnice o medsebojnih generacijskih nepomirjenostih.

V.

Iz doslejnjega povzetka je razvidno vsaj nekaj: literarna kritika, ki naj bi s svojim delom pripravila trdna oporišča poznejši literarno-zgodovinski oziroma znanstveni opredelitvi najnovejšega literarnega obdobja, se doslej še ni povzpela čez nejasno čustveno reagiranje na književne pojave tega obdobja. Zategadelj je vendarle do neke mere razumljivo, da pravih literarno-kritičnih meril sedanja emocionalna faza še ne premore in da jih zato nadomeščajo popolnoma neustrezna moralno vrednostna merila. Teh ne zanima na primer srčno bistvo sedanje poezije, ampak poštenost oziroma nepoštenost njenih avtorjev, moralna škoda ali korist, ki jo povzročajo itd.

Kolikor pa se je sedanje vedenje o najnovejši slovenski poeziji vseeno že vzdignilo čez rob strogo individualne misli proti globlji časovni in vsebinsko-formalni opredelitvi, je spet obstalo na stopnji gole esteticistike. Tistega estetičiranja torej, po katerem dosega umetnost svojo učinkovitost »s svojim edinstvenim čarom in z osrečujočo čistostjo svojih teženj«, da ponovim za Vidmarjem, ali onega, po katerem je lahko angažiranost umetnosti »samo lepota«, po katerem je prava abstraktna pesem »magična lepota igra besednih zvez«, po katerem je umetniška narava lepota, kakor zatrjuje Snój v svoji poetiki za domačo rabo. Popolnoma jasno je, da mora biti sleherni sodbi o kakršnemkoli literarnem pojavu za temelj estetika, jasno pa je hkrati tudi, da se formira ta estetika šele iz literarnega pojava, v našem primeru iz poezije. Kakor hitro potem takem priznamo novo poezijo, moramo priznati tudi novo estetiko. Prav tako ne moreta postati v razmerju do svojega predmeta, književnosti, literarne zgodovine in literarne kritike primarni, ne moreta ji določati ali ji celo zapovedovati, kako se naj razvija. Danes se tako godi, in to vnaša v notranje koordinate umetnosti nenormalne spremembe.

Nova poezija terja torej tudi novo estetiko. Pesnjenje je v našem trenutku postalo ne več tolažba, sproščanje ali kakšna drugačna okrasna pesnikova dejavnost, ampak njegova eksistenca. Pesnik danes pesmi ne poje več, ampak jo živi, zato tudi se mu ne zdi potrebno razlagati jo, saj je živemu človeku nesmiselno dokazovati in zatrjevati, da živi. Treba in možno je samo ugotoviti njegovo obliko življenja in njegovo izpolnjenost.

Najbrž bo treba spremeniti sedanja literarna merila, ne pa literaturo.

Herman Vogel

TRIBUNI NA POT

Stiri stvari so, ki jih lahko postavimo prav na začetek. Prvo je vprašanje, ki dejansko pomeni razhod med teorijo in prakso. V vsakdanjih stvareh pridemo do njega šele prav nazadnje, ali pa ga sploh ne zastavimo, čeprav bi kot osveščena odločitev moralo stati na začetku; to je človekovo vprašanje o smislu svojega delovanja.

Ali ima Tribuna sploh kakšen smisel? za koga?

Znotraj temeljnih odnosov naše družbe ima formirajoča inteligenca nedvomno izredno važno pozicijo: predstavlja realizirajočo se možnost revolucioniranja prav teh odnosov. Seveda v primeru, da sama nastaja revolucionarno; to pa ni lastnost, temveč položaj in način pristopov. Revolucionarna je najprej lahko po sebi, ker šele nastopa: gradi na obstoječem, toda to obstoječe tudi ruši brez patosa, ker je njeno le toliko, kolikor je splošno družbeno. Prav v tem rušenju obstoječega pa se ji zoperstavlja formirana družba. To, kar se ruši, je njeno. Ker so pozicije starega močne, je konflikt nujen. Možnost reševanja je v preraščanju konflikta v smislu osveščanja nastopajočega. To preraščanje in osveščanje, ki pomeni vstopna vrata v družbeno bivanje, pa je spet procesualno in si svoj ne popolnoma točen izraz ustvarja v produktih svoje miselnosti. V tem primeru je izraz miselnosti študentov Tribuna; predstavlja torej način vstopanja in osveščanja, način revolucioniranja. Predstavlja družbeno relacijo obstoječega in nastopajočega. V tem je njen smisel.

V tem je tudi njen program: nastopajoča inteligenca kot del nove generacije predstavlja napad na staro povsod tam in

predvsem tam, kjer so pozicije starega najšibkejšje, kjer obstajajo boleči družbeni problemi, ob katerih se je skrhalo moč družbenih sil, in ki zdaj kažejo njihov nemoč in nesposobnost. Seznan neresene-ga je program nastopajočega. Način reševanja pa ni odvisen samo od obstoječe družbe, niti ne samo od mladine (v našem primeru študentov), temveč od njunega medsebojnega odnosa. Mladina ni po svojem bistvu nikdar reakcionarna, lahko pa si zastavi reakcionarne cilje, toda šele v družbenem kontekstu. Ker Tribuna predstavlja (ne popolnoma točen in delno izkrivljen) odnos študentov do v družbi že obstoječega, predstavlja tudi (ne popolnoma točen in delno izkrivljen) program tistih, ki v družbo šele vstopajo. Nujno pa je, da je ta program (toda ne zaradi svoje izkrivljenosti, temveč obratno) »napad na družbo, na obstoječe družbeno moralne norme, rušenje svetlih likov zgodovine in tradicije, razvrednotenje ciljev in s tem življenjskega napora starejše generacije«. Tam, kjer uspeh ni kronal družbenega napora starejših, ti nimajo s čim potrditi pravilnosti svojih nazorov; ostaja le še »družbeni morala« in vsak napad na obstoječe probleme predstavlja »rušenje obstoječih moralno etičnih norm«. Seveda velja isto tudi za ostalo. Družba za jamstvo svojih odločitev postavlja zgodovino, zato je nujno, da takrat, kadar so te odločitve nehumane (ali neadekvatne) glorificira ali celo potvarja to zgodovino. Ta (izkrivljena) dejstva se proglašajo za svetle like, pa zato rušenje starega predstavlja rušenje zgodovinskega in razvrednotenje »zgodovinskih ciljev«. Dejansko gre tu samo za tragičen nesporazum očetov in sinov, napad na zgodovinskost odločitev (pa še to se dogaja le takrat, ka-

dar je potegnjena v obrambo odločitev, ki jih mlada generacija nima za adekvatne družbeni situaciji). Ne pomeni le negiranja življenjskega napora starejše generacije, temveč njihovih dimenzij kot edinih mogočih dimenzij. To negiranje pa ni muha mladih, kajti dejansko ga ne izvajajo oni, temveč proces družbenega bivanja, ki skozi neadekvatne družbene odločitve poraja konflikte.

Na tem nivoju je torej konkretnost programa nepotrebna, saj je tisto, kar ga v družbi plasira in obenem postavlja zoper družbo, zanj splošno. To so družbeni konflikti, nereseni problemi itd., ki predstavljajo obenem slabosti obstoječega in cilji, v smeri katerih se uveljavlja nastopajoče. Mnogo preozko je, da bi ta problem reducirali na »generacijski konflikt«, ali da bi ga omejili na vprašanje »za ali proti socializmu«, kajti predstavlja nekaj širšega in bolj obsega: vprašanje rasti in odmiranja, uveljavljanja in neuveljavljanja, vzpona in zatona, osvajanja in zgubljanja. Obrazec je splošen in abstrakten. Družbe, ki so v naglem razvoju in se tega razvoja tudi zavedajo, se zavestno naslanjajo predvsem na mlado generacijo in iščejo prostora in možnosti. Obratno družbe, ki so v stagnaciji, izražajo nasproti mladim stalno in rastoče nezaupanje in vidijo v njih le destruktivne sile. Konflikt se zaostruje, prerašča v nasprotja in išče različne oblike izražanja navzven.

Celotna človekova dejavnost je glede na neke abstraktne cilje označena kot »dobro« ali kot »nepravo«, človekovo individualno udejstvovanje pa se tako znajde na tej ali na oni strani Rubikona. Toda spoznanje je relativno in abstrakten cilj prav tako. Težava je v tem, ker je potrebno tolmačenje tako tega »pravega« kot tudi individualnega delovanja. Ne gre tu za popolno relativizacijo, temveč za ugotovitev, da se človek po svoji lastni naravi odloča za dobro in da je treba problem zato reševati v njegovem spoznanju, ne pa v

tem dobrem. Prav tu pa se spoznanje reducira na tolmačenje. Zadnjo pravico tolmačenja ima seveda tisti, ki ima zadnjo možnost tolmačenja.

Abstrakten cilj naše družbe je komunizem. Abstrakten zato, ker komunizem ne more biti konkreten cilj, temveč je lahko le konkretno gibanje. Deklariranje za ali proti komunizmu je zato prav tako abstraktno: konkretno je lahko le delovanje. Tu pa nastaja problem: človekovo delovanje se zaradi relativnosti spoznanja lahko različno tolmači. Isto velja za Tribuno. Njeno poudarjanje, da je »za«, je prav tako nesmiselno, kot trditev, da je »proti« — zlasti še, če je to obenem poskus diskvalificiranja. Problemi človeka niso na nebu, temveč na zemlji; ne v bodočnosti, temveč v sedanjosti, ne v čisti abstrakciji, temveč v vrednotenju.

Da pa je Tribuna z vsem svojim na zemlji, je dokaz tudi to, da jo je prizadela nekaj tako zemeljskega, kot je reforma. Ostali študentski časopisi po Jugoslaviji dobivajo letno okrog 30 milijonov dotacije in več, Tribuna pa jih je dobila osem. Prisiljeni smo skriti obseg na osem strani, izvesti popolno reorganizacijo uredništva, opustiti vrsto stalnih rubrik itd. Ob vseh teh spremembah lahko zapišemo Tribuni na pot samo naslednje:

Ne opravičujemo se, ker smo skrčili obseg lista (in s tem seveda spremenili njegovo notranjo formo). Ne obljublamo, da bomo v prihodnje »še prav tako dobri ali celo še boljši, da bomo uvedli še...« itd.

Ne potegujemo se za to, da bi nas označili za konstruktivne, želimo samo predstavljati tisti objektivni položaj, v katerem se je znašlo deset tisoč ljubljanskih študentov in tisto družbeno relacijo, ki jo zavzemajo ob svojem vstopanju v družbo.

Milan Pintar

JUGOSLOVANSKI NIVO

Nekoč v porevolucijskih časih se je porodila ideja o vsejugoslovanskem sodelovanju študentskih listov. Ta ideja se je uresničila v vsakoletni izdaji publikacije »Leto«, ki so jo v počitnicah izmenično izdajale redakcije študentskih listov v Jugoslaviji. Namen te publikacije nikdar ni bil popolnoma jase, če pa je bil, nikdar ni bil dosežen. Bil je namreč takle: po zaključku študijskega leta, ko gre do študentje v brigade, naj bi se izdala publikacija, vsebujoča prispevke vseh študentskih listov: študentje naj bi v brigadi to skupno edicijo, manifestirajočo idejo jugoslovanstva in jugoslovanskega nivoja sodelovanja, prebirali in ob njej ne pozabili na svoj študentski status in na jugoslovanski nivo sodelovanja. Ta edicija je bila ponavadi zbirka nekaj deklarativnih člankov, največ pa izbor humorističnih prispevkov in pesmi študentskih pesnikov. Ob robu naj pripomnim, da so tisoči izvodov »Leto« redno počivali v zaprašenih kotih različnih odborov ZSJ in redakcij posameznih listov. Brigadirji so ob »Letu« uživali kratkotrajno veselje.

Redakcija Tribune se zaveda, da »Leto« ni bila edina brezkoristna nalozba v jugoslovanskem študentskem publicističnem merilu. In vendar je na sestanku redakcij jugoslovanskih študentskih listov, ki je bil v Ljubljani aprila letos, naša redakcija nastopila s popolnoma novimi predlogi. Predlagala je, naj se izdaja »Leto« (z ozirom na to, da letos ni bilo zvezne delovne akcije) v mesecu maju in naj se publikaciji v smislu konstruktivnejšega sodelovanja med jugoslovanskimi študentskim listi da (od prejšnjega zabavnega, samozadovoljnega) drugačno vsebino. Vse redakcije so naš predlog bojkotirale in so se brez nas sporazumele za čas izida: začetek septembra. Sicer pa je o tem Tribuna natančneje poročala 28. aprila letos. V bistvu je takšen sklep ohranil običaj, ki je veleval skupno leto dogodivščino urednikov in samozadovoljno, brezkoristno publikacijo. In vendar v tistih aprilskih dneh dokončna beseda še ni padla. Kajti čakal nas je še seminar jugoslovanskega študentskega tiska v Ljubljani.

Na seminarju se je naša bojazen uresničila. Urednik beogradskega »Studenta« (uredništvo, ki je prevzelo odgovornost za letošnjo edicijo) Nebojša Dragosavac

je ob koncu seminarja sodil, da nas mora obvestiti o svojem načrtu glede izdaje »Leto«. Prebral nam je shemo, vsebujočo več strani humora in vedrih reportaž, poročil o počitniški dejavnosti, pesniških in proznih izpovedi, poleg tega pa predlagal, naj obdelamo materiale z republiških konferenc ZK in povprašamo rektorje univerz, kaj menijo o prihodnjem študijskem letu. Uredništvo Tribune je imelo zoper takšen načrt tele pomisleke:

1. Vedre reportaže in vesele dogodivščine s počitnic ne zadevajo v jedro študentske problematike, posebej pa ne opravičujejo svojega obstoja v času, ko so aktualne resnejše zadeve, na primer gospodarska reforma.

2. Gradivo republiških konferenc ZK je bilo objavljeno v vseh dnevnikih in bi bila naknadna obravnava (z ozirom na časovni razmak) brez pomena.

3. Kar zadeva intervjuje z rektorji (take, kot so bili predvideni) in ostala formalistična poročila, smo bili mnenja, da edicijo zapeljujejo le globlje v vode formalizma, nikakor pa ne opravičujejo njenega izida.

Bili smo mnenja, da pretekla praksa dokazuje nesmiselnost tradicionalnega pristopa k stvarim. Predlagali smo, naj bi jugoslovanski študentski tisk manifestiral svojo solidarnost na primernejši način — konkretno smo omenili položaj študenta ob pogojih gospodarske reforme. Dodali smo tudi, da je redakcija Tribune v počitnicah izdala posebno izdajo, posvečeno problemom reforme, da pa v imenu solidarnosti pristajamo na sodelovanje. Tovariši iz drugih redakcij so nato sklenili izdati »Leto«.

Kljub nezaupanju, ki smo ga občutili pri naših kolegh iz drugih republik, smo iskreno upali, da se nam je posrečilo ustvariti temelje za realno sodelovanje na jugoslovanskem nivoju.

Petnajstega avgusta 1965 so nam upi v konstruktivno sodelovanje na nivoju jugoslovanskega študentskega tiska zbledeli v prazen nič.

Tisti dan smo namreč dobili pismo redakcije Študenta, ki nas v »smislu sklepov ljubljanskega seminarja« poziva, naj pošljemo v Beograd naslednje gradivo:

1. o položaju univerze in študentov po gospodarski reformi,
2. prispevke svojih najboljših humoristov,

3. nekoliko pesmi,
4. o poletnih aktivnostih,
5. o postdiplomskem študiju in tujih študentih,
6. o republiškem kongresu ZK,
7. intervjuje z rektorji.

Zdelo se nam je, da skupne izdaje ne kaže posvečati vsem problemom, naštetim pod gornjimi točkami, a vendar smo začeli zbirati gradivo, zatirajoč svoje pričanje.

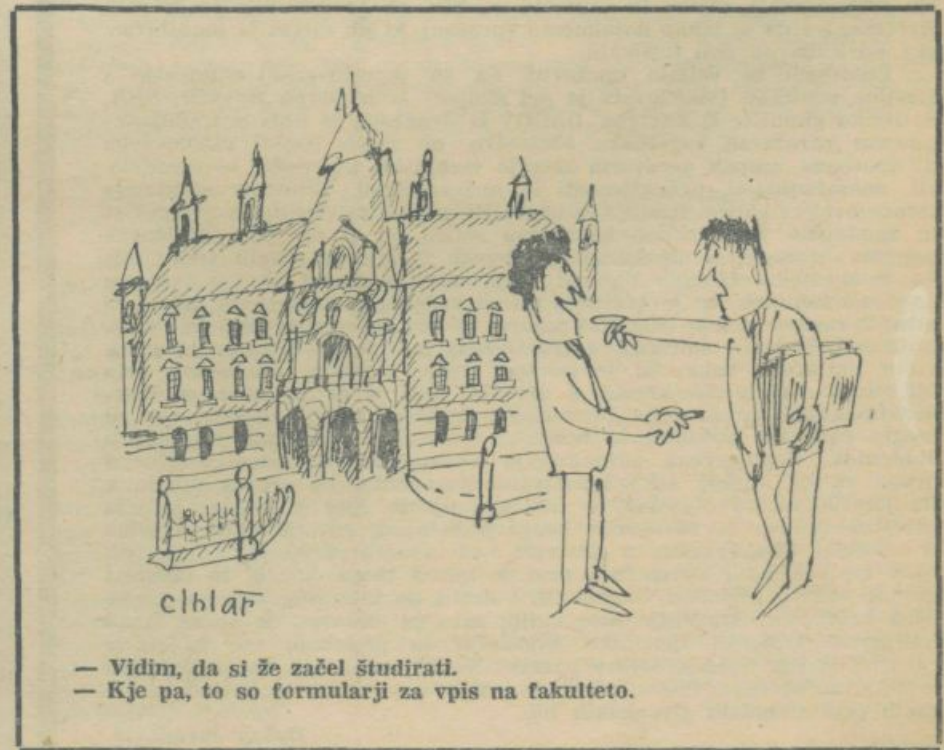
Še bolj pa smo bili presenečeni, ko smo 2. septembra t.l. prejeli pismo zagrebškega »Studentskega lista«, ki nas je hotelo prepričati, da smo se kljub vsemu motili, ko smo zagovarjali izid »Leto«, saj je publikacija, kot je vsakomur jasno, »nepotrebna tradicija« in »stvar inercije«. Zagrebški kolegi so predlagali, naj se dogovorimo o storniranju letošnje izdaje Leto. Svoj »izvirni« predlog zagovarjajo z novo nastalo finančno situacijo, z istim datumom njihove posebne izdaje in izdaje »Leto«, z »nepotrebno tradicijo« in s stališča ljubljanske Tribune, od katere po vtisih s seminarja ne kaže pričakovati več formalno sodelovanje.

Zdi se mi, da bo bralec po teh skopih podatkih vendarle uspel presoditi, da gre pri ravnanju naših bratskih študentskih glasil za nekoliko politikantski, humori-

stičen in nepošten odnos do Tribune. Gre pravzaprav za obtožbe vredno blokiranje iskrenih in dobronamernih teženj, usmerjenih v vsejugoslovansko (a enakovredno) sodelovanje. Naši kolegi pozabljajo, da nimajo pravice hladnokrvno likvidirati kritično in odprto izraženega interesa do sodelovanja med jugoslovanskimi študentskimi listi. Mislim pa, da se na tak način ustvarjajo ovire konstruktivnosti na jugoslovanskem nivoju. Svoje stališče je uredništvo Tribune obrazložilo v posebnem dopisu, poslanem vsem redakcijam študentskih listov. Pričakovati je torej, da naše želje po nefrazerskem, odkritem in koristnem sodelovanju ne bodo ostale brez odmeva.

V našem dopisu smo predlagali, naj skuša jugoslovanski tisk uresničiti idejo o sodelovanju v že obstoječi reviji »Univerzitet danas«. Po našem mnenju je študentsko predstavništvo v tej reviji *popolnoma formalno* in administrativno določeno, zato je neučinkovito. Predlagamo torej, naj prevzame pristojnost nad delegiranjem študentskih predstavnikov v uredništvo te revije letna konferenca študentskega tiska, kolikor bomo še gojili to obliko sodelovanja. Mislimo, da bi na ta način v okviru že obstoječe revije bolje izkoristili sedanje možnosti, obenem pa bi tako sodelovanje bilo kontinuirano, aktualno — in tako lahko tudi resnično zavzeto. Pričakujemo, da bo CO SSJ obravnaval naš predlog na enem od svojih prihodnjih sestankov.

Dimitrij Rupel

V. MEDNARODNI FESTIVAL ŠTUDENSKIH GLEDALIŠČ

Brezobzirna, vsetvegajoča nezadovoljnost z obstoječim, ki je eno osnovnih počel sleherne družbene dinamike, slehernega ustvarjalnega presejanja danosti, sleherne novitete, je bržčas tudi avtentičen impulz za celostno spopadanje z nezadostnostjo bivanega in njegovo osmišljanje. To nezadovoljstvo s splošno uzakonjenim načinom bivanja in večna potreba po totalnem razgaljanju bivanja ničlosti, po čedalje polnejšem, plastičnejšem seganju po svobodi in življenju enkratno osmišljene bitnosti, je nujna reakcija na sleherno institucionalizirano varianto bivanjskosti. V tem spopadanju s tistim, kar je že bilo bivano kot čudovito drzno tveganje, pa je zdaj bivano kot splošno priznana norma, kot nenevarna, neprepovedana izbojevanost, sega sodobno avantgardno gledališče po še nebivanem, po še neizvojevanem prostoru svobode.

Ce gledamo na letošnji mednarodni festival študentskih gledališč v Zagrebu s tega aspekta, ugotavljamo, da je dobršen del prizadevanj sodobnega študentskega gledališča potekal ravno v smislu obračunavanja z zakonitostmi, standardi, metodami in prijemi uradnih, profesionalnih gledaliških hiš. V tem spopadu z izročilom in vsebino že bivanega in stremljenju po uveljavitvi še ne bivanega so nekatere skupine odkrivale izvirne, nekonvencionalne relacije do svojih specifičnih zgodovinskih in sodobnih družbenih razmer. Ceravno takšen ali podoben odnos do zgodovine, sodobne družbene biti in gledališke komunikacije ni niti absolutna novost, niti izključni privilegij ter domislica študentskega gledališča, pa je verjetno vendarle res, da se omenjeni odnos iz povsem razumljivih razlogov neprimerno lažje in bolj zakonito uveljavlja v snovanju in delovanju študentskih gledališč, kot pa, recimo tako, v uradno subvencioniranih teatrir. S to ugotovitvijo pravzaprav odkrivamo izredno dragocenost študentskega teatra za sodobni gledališki avantgardizem in pomembnost njegove vloge v kontinuiranem procesu gledališke kulture. Upravičeno je torej zanimanje za problematiko in dosežke mednarodnega festivala študentskih gledališč, ker je pač upravičena domneva, da ta problematika odkriva nekaj več kot zgolj poljubna dognanja naključnih prizadevanj. Trditev, da zagrebška revija enaindvajsetih študentskih gledališč od Moskve do Aten v nekem smislu odraža bistvene tendence sodobnega avantgardističnega snovanja Evrope, se mi ne zdi pretirano nekritična. Jasno je, da v znamenju teh atributov ni mogoče obravnavati vseh pričevanj tega srečanja. Prav tako naj pribijemo, da neke osupljive formalne dognanosti in izpoljenosti v govorni tehniki, telesni kulturi, stilni doslednosti kostumografije in scene nismo v tem okviru niti pričakovali, niti učakali. V tem oziru je brez dvoma očitna prednost v domeni profesionalnega dela. Tisto, kar nas je navdušilo, je bila predvsem raznovrstnost iskateljstva, fascinantna, neposredna, avtentična izpoved, neusahljiva invencija v presejanju danosti, ustvarjanja novega prostora za še komajda zasluteno in še manj okušeno bivanjskost.

Ce nam pomeni Zagreb 65 v nekem smislu orientacijo v podobi sodobnih gledaliških prizadevanj Evrope, potem verjetno ne bo odveč izmeriti bistveni smisel teh prizadevanj in ga soočiti z intencijami in možnostmi našega sodobnega gledališkega prostora.

Ničlost, absurdnost in grozotno, usodno razboženje sodobnega bivanja, zavest o do nesmisla prignani alienaciji človeka v sodobnem svetu produkcijskih, družbenih in političnih mehanizmov, analiza te zavesti, grenko cinična poezija in črni nihilistični posmeh, to je bila avtentična, najbolj pogosta, če že ne izključna vsebina avantgardne evropske dramatike izpred nekaj let. Tej dramatiki povsem adekvatna so bila tudi ustrezna gledališka sredstva. Ničlosti, vakuumu, brezizhodni stiski, totalni osamljenosti in nesmiselnosti bivanja ni bila potrebna nobena nadgradnja, nobena ilustracija, nobena dekoracija. Danost ali skopa karikatura te danosti je učinkovala sama po sebi. Odtod poznamo asketsko, ezoterično, vsega zunanjega, gledališkega oropano gledališče, absurdno gledališče absurda. Situacija izpred nekaj let je, kot kaže najnovejša »postabsurdna« evropska in zlasti ameriška dramatika, presežena, ali pa vsaj do tolikšne mere povzeta in potem prekvalificirana, da je intenzivno ugotavljanje absurda postalo samo po sebi absurdno početje in da se je rodila potreba po aktivnejši, agilnejši varianti upora zoper pogoje in razmere, ki so to občutje, to ujetost sodobnega človeka pogotojevale. Pričevanje sodobne, tudi najbolj avantgardne dramatike, zagotavlja torej prizadevanje po mobilizaciji, po reaktiviranju človekove eksistenčne borbe, po ponovnem smiselnem integriranju v prostor in čas. Podobna, če že ne povsem identična prizadevanja, kaže tudi sodobno evropsko gledališče v praktični aplikaciji počel in načel »nove« dramaturgije. Vseposod, ne glede na to, ali gre za izrazito politično ali splošno družbeno ali intimno eksistencialno barvitost opredelitve, prihajajo v prvi plan težnje po prizadetem, angažiranem, oblikovno in vsebinsko vitalnem, aktivnem, udarnem odrskem izrazu.

Samo o sebi je umevno, da takšnemu prizadetemu obravnavanju sodobne, bodisi eksistenčne, bodisi aktualno politične problematike, po gledališki plati ni druge rešitve kot v čim večji in čim bolj neposredni komunikativnosti. S tem pa smo razkrili tudi drugo, najpomembnejšo značilnost letošnjega festivala.

Nemogoče bi bilo razmišljati o jugoslovanskem deležu na tem festivalu brez predhodne analize nekaterih vrhunskih avantgardnih dosežkov tega srečanja, ki so narekovala takšno in nič drugačno orientacijo študentskega gledališča. O dragoceni bojevitosti in pronicljivi polemičnosti teženj tega avangardizma je razmišljal že Andrej Inkret (NR, 25. 9. 65) in D. J. (Mladina, 18. 9. 65. /). Zato menim, da ni nujno ponavljati nekaterih interpretacij, vtisov in sodb, ki so bile ob posameznih predstavah izrečene, ter da se lahko dotaknemo vprašanj, ki jih zastavlja jugoslovanska udeležba na tem festivalu.

Predvsem bi veljalo opozoriti, da so jugoslovanski študentje s številno udeležbo (sodelovalo je pet skupin: Ivan Goran Kovačić, SEK, Satirično glumišče iz Zagreba, DADOV iz Beograda in SAG iz Ljubljane) povsem razočarali zagrebško občinstvo, ne samo zaradi oblikovnega diletantizma, ampak predvsem zavoljo vsebinske, izpovedne neprizadetosti, nonšalantnosti, neboljenosti in nedozorelosti. Mihizova adaptacija Domanovićeve satire Stradija je najboljši primer za sterilno, v preteklost in zgodovino kanalizirano kabaretno satiro, ki ji manjka političnega poguma in sodobne družbene kritičnosti. Z izjemo redkih trenutkov, ko je mestoma izredno duhovit tekst nudil možnost aluzije tudi na današnji trenutek, se je avditorij moral zadovoljiti s smehom na račun srbskih razmer iz leta 1902. Kaj pomeni takšna satira v odnosu do ostrih, brezkompromisnih smešelj, opredeljevanj in uporov češkega in predvsem poljskega kabareta, je povsem jasno. Zgoduje mladostno delo Miroslava Krlježe Maskerata v izvedbi SEK s svojo neobveznostjo, neaktualnostjo in skoroda romantično uglaseno abstraktnostjo, pač ni moglo pričevati o krizih in težavah, stiskah in problemih zagrebških študentov. Neposrečena aktualizacija Shakespeareove komedije Mnogo hrupa za nič, njeno tako imenovano posodobljenje, prenos fabule v italijansko mesto Messino, v čas olimpijskih iger v Tokiu, je bila privatna zabava in razvedrilo beograjskih študentov. Mladost, svežina te mladosti, brezskrbnost in vitalnost, nedvomne kvalitete teh amaterjev, so v tej predstavi izzvenele v prazno, mimo vsega, kar bi to mladost moralo ogreti, prizadeti, angažirati. Potrebe po tako angažiranem gledališču beograjski študentje niso čutili, zato je umevno, da so se igrali italijanske frajerje, športnike, zvezdnike in podobno, vse to pa v varnem okrilju Shakespeareove poezije. Nekaj podobnega, to je zanimivo in poučno obenem, lahko odkrijemo tudi v posameznih prizadevanjih naših profesionalnih gledaliških hiš.

Dušan Jovanović

